

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

 http://republika.pl/niva_bielastok
niva_bielastok@poczta.onet.pl
niva_bielastok@skrzynka.pl

№ 48 (2377) Год XLVI

Беласток 2 снежня 2001 г.

Цана 1,50 зл.

Апалітычнасць БГКТ

Яўген Мірановіч

На пачатку дзеянствых гадоў, калі пачыналі ўзнікаць новыя беларускія арганізацыі, дзеячы Беларускага грамадска-культурнага таварыства падкрэслівалі, што толькі яны клапоцяцца пра лёс беларускай культуры і асветы. Усе астатнія арганізацыі бачыліся імі як вельмі падазроны элемент, інспіраваны неакрэсленымі палітычнымі сіламі. У выніку дзеянняў тых змрочных сіл БГКТ мела страціць быццам быт свой прэсавы орган „Ніву”. Дзеля патрэб беларускай культуры „каманда” БГКТ забрала тады з рэдакцыі „свайго” тыднёвіка ўсё камп'ютэрнае і тэхнічнае абсталяванне, пакінуўшы рэдакцыі некалькі старых пішучых машынак і мэбллю эпохі ранняга Гамулкі. Камп'ютеры, якія трапілі ў сядзібу Галоўнага праўлення БГКТ, вартыя пару самаходаў, недзе загінулі. Прэса інфармавала, што трыв разы запар нейкія жулкі ноччу выносілі маёмы Таварыства, а асабліва ніўскія камп'ютеры.

Ад таго часу мінула амаль дзесяць гадоў. Кіраўніцтва БГКТ увесе час афіцыйна заяўляла, што палітыкай іх арганізацыя не займаецца, але такія дэкларацыі маглі выклікаць толькі здзіўленне. Будынак БГКТ стаў адным з цэнтраў эсэльдоўскага руху, Таварыства падпісала палітычныя дамовы з сацыял-дэмакратамі як партыя з партыяй, старшыня Галоўнага праўлення Ян Сычэўскі і адзін з дзеячаў Сяргей Плева сталі пасламі дзякуючы пагадненню, падпісаным з арганізацыяй Лешка Мілера. Большасць імпрэз, арганізаваных Таварыствам, была таксама формай пропаганды палітычнага руху, з якім атаясамліваліся ўлады арганізацыі. Варта падкрэсліць, што ў дэмакратычных умовах гэта была б цалкам нармальная дзеянісць, калі б кіраўніцтва публічна не заяўляла аб сваёй апалітычнасці.

Па бліжэй неакрэсленых прычынах СЛД вырашыла ў гэтым годзе парваць палітычныя дамовы з БГКТ, адмаліяючыся занесці Яна Сычэўскага на свой выбарчы спісак. Старшыня БГКТ, дзякуючы сваім выступленням на з'ездзе лукашыстаў у Мінску стаў на Беласточыне адным з найболыш папулярных палітыкаў. Мала аднак праўдападобна, што Сычэўскага пазбавілі амаль пэўнага пасольскага мандату за слова, скажаныя ім у сталіцы Беларусі. Яўген Чыкін заўсёды выказваў падобныя думкі што і Сычэўскі, можа нават у больш разыкальнай форме, але яму СЛД вырашыла аблегчыць дарогу ўпольскі парламент.

Бар'ер паставілы кіраўніцтвам СЛД лідеру БГКТ на сёлетніх выбарах

Сакрат Яновіч і Багдан Дудко.

Фота Міхала Косця

У краявідзе канца свету

Міра Лукша

Ідуць па Цісоўцы чацвёра. Дзве дзеянічны, двух мужын — тых двое зусім не-нарматыўныя — адзін невысокенькі, другі — больш двух метраў. Па-свойму гамоняць. Усе — у акулярах, мусіць, вучоныя — мяркую тубылец у фуфайцы на лавачкы, Мікола Паплаўскі. Насупраць маладыя людзі вязуць на нізенькай двухколы, здаецца, труну? Ды не, гэта не дававінка, а тапчан, а перавозяць яго хлопцы з аднае хаты ў другую. Дзядзька Паплаўскі працірае слязлівия на марозку блакітныя вочы (нестары яшчэ, 1931 год нараджэння); а што тут цешыцца: гроши яму ў Шымках украйі, аўтамашыну купіў бы за іх, столькі іх было, грашыскаў гэтых! Мяне цікавіць, што новае ў Цісоўцы, дык кажа, хто памёр, хто выпівае, хто ў Шымкі трактарам падехаў. Прыплёнтаеца сабачыска, чорны, салідны — упартая пабрэхвае на нас, чужых, аж да слупка з перакрэсленаю называю вёскі; далей яшчэ пару кілеметраў да пущёу са славутым слупком з лямпай, ад якое едзе, спачатку па Семяноўскім возеры „шынавы аўтобус”. Кажу сабаку: „На каго ты брэашаш, сукін сын, то ж мы свае!” Той адабральна падстаўляе мяне пад руку лоб (ну, то ты можа і наша), але на Латышонка, Кандрачанку ды Плютовіча пагаўкувае, акаючы „гаў-гаў!”, з падворка „окае” наступны: „гоў-гоў!”. Поўная тутэйшасць, нават у гаворках жывёльных. Файна, што за лыткі не хапаюць.

— А што прывезлі, можа — хлеб? — дапытваеца дзядзька Мікола, з далоні зрабіўшы дашок — узіраеца на аграгадыны аўтобус з ёўрапейскім выглядам, на якім нас Багдан Дудко прывёз у сваю Цісоўку.

— Мы не хлеб і гарэлку сюды прывезлі, а, так сказаць, ідэі! — тлумачу аўтахтону. А ідэю ж у рот не возьмеш, не глытнеш, не ўкусіш. Хіба што ў цела

абернечца.

Тою ідэяй Дудковай і ўсім асацыяцыі „Карткі” ёсць той фестываль-балль на апусцелых гонях „на канцы свету”. Вядома, хочацца нам усім, каб тыя палеткі зазелянелі, і каб штосьці везене на двухколы не асацыявалася перш-наперш з труною.

— Musiau ja u „Racyj” hawaryć pa-swojam! — прызнаўся перад фестывалем „Świat na uboczu” Багдан Дудко, цэлы завадатар ад дзесяці гадоў розных „карткаўскіх” ідэй. Яму, „зарэчанскаму”, „ліцьвіну”, марыцца яшчэ і Вялікае княства Паэтаў, разам з сустрэчамі ў Літве і Беларусі, з гасцямі з Нямеччыны, Датчыны і Босніі. Сам ён — някепскі пісьменнік, ды ён жа перш-наперш іншых друкуе.

У гэты раз, да новага нумару „Картак”, часопіса беласточкага, ды папрадэдзе агульнопольскага, амаль поўнасцю тутэйшага, таксама далучаны дзве новыя кнігі — лірыкі Кышыштата Гедрайця і Дар'юша Кялчэўскага, да таго ж другое выданне „Метафізікі правінцыі” Яна Камінскага (там ёсць і пра Яновіча, Тарасевіча, Паўлючку). Тая тутэйшасць, а нават і беларушчына, кажуць Дудковы ворагі (завіслівія грызапёры) — дык яму бокам вылезе. Бо ў новых „Картках” — Сакрат, вядома, з думкай тэкстамі, і Ганна Кандрачук з культавым апавяданнем „Каханне 2000” у перакладзе Гражыны Харытанюк, і Гандзіна размова з Ежым Максымюком пра Яна Тарасевіча, і Лукша ў перакладзе Плютовіча, і Цісоўку, і Нараўку цісоўскага з роду Падсядлы, і той самавіты прафесар Уладзімір Паўлючук з дакладам-эсэ, які пачынае навукова, а канчае метафізічна-пачуццёва, як заўсёды... Тая Цісоўка, якая для мяне легендарна асацыяеца са снежнай плоскасцю з графічна разрысаванымі дрэвамі і хатамі памяці майго маленства,

[працяг ↗ 8]

XIV З'езд БГКТ

3

„Беларускае грамадска-культурнае таварыства стаяла і надалей будзе стаяць на пазіцыі супрацоўніцтва з дзяржаўнымі ўладамі Рэспублікі Беларусь (...), а элементарныя прынцыпы палітычнай культуры не павінны нам дазваляць на нахабную крытыку палітыкі і гаспадаркі Рэспублікі Беларусь...”

Боны абмінаюць бедных

4

Каб атрымаць боны на дызпалаіва, трэба мець зарэгістраваны трактар і аплачаны ўсе падаткі, пайсці ў Гімнную управу і запоўніць два бланкі — прашэнне войту і заяву аб вядзенні сельгасдэйнисці. Калі войт прызначыць боны, трэба з ім спачатку пайсці ў кааператывны банк, а затым паехаць на аўтазаправачную станцыю.

Экзарцысты

3 мандатам

8

Ёсць на карце Беласточчыны яшчэ шмат месцаў для апанавання Апантанымі. Важна, каб не спраўляць над імі экзарцызмаў-замоў ад д'ябла. Каб не штурхаць іх у азадак за тое, што гроши здабываць найдзіўнымі шляхамі... А тых „адчынільнікаў злога” найбольш у Беластоку. І, што дзіўна, сярод экзарцыстаў-актыўістаў шмат саміх беларусаў.

Крыжы на дрэвах

9

Да гэтай пары крыжы на нашых дарогах не перашкаджаюць добрай бачнасці, не пагражаютъ бяспечы ўздзельнікаў транспартнага руху. Крыжы на абочынах дарог — далікатная справа. Упраўляючыя дарогамі дайшлі да вываду, што крыжы не толькі не перашкаджаюць, але наадварот, папярэджаюць шафёраў.

Як мы бандыта злавілі

10

Стало ў вестыбюлі, а ўжо наш госьць імчыцца з кавярні да выхаду. Толькі ступіў на ступеньку, як перад ім выраслі два міліцыянеры. Папрашу дакументы, скажаў адзін з іх. Глянуў, усміхнуўся іранічна і паказаў іх другому. Спакойна, гжэнна яны ўзялі нашага госця пад пахі.

Шлёнскае вяселле

11

Малады мей адчапіць жонцы вэлум, але не была гэта простая задача. Усе панны атрымалі драўляныя лыжкі, якімі мелі біць маладога па руках з цэлай сілы, каб не дапусціць да адчапення. У выніку малады расціраў апухлыя, чырвоныя руکі, бо дзяўчаты не шкадавалі лыжак.

Беларусь — беларусы

Пасля закрыцця Кузніцы

Пачынаючы з нуля гадзін 21 лістапада г.г. польскі бок закрыў пункт пропуску Кузніца-Беластроцкая — Брузгі. У сувязі з пераабсталяваннем камунікацыйных шляхоў рух на гэтым напрамку будзе поўнасцю спынены да канца 2002 года. Беларускі бок, ад чым напярэдадні закрыцця паведаміла СМІ Генеральнае консульства Рэспублікі Беларусь у Беластоку, у адпаведнасці з рашэннямі, выпрацаванымі ў ходзе рабочых сустэреч, таксама спыніў рух на пагранпераходзе Брузгі да 31 снежня 2002 г.

Закрыццё самага вялікага пагранперахода прывяло да ўскладнення абстаноўкі на ўсім участку польска-беларускай мяжы, а ўзнікненне чэргаў на астатніх пунктах тлумачыцца менавіта гэтай прычынай. Прыймы гранічныя службы абедзвюх краін абвінавачваюць сябе ў замаруджванні працэдуры надгледу. Напрыклад, Беларуское тэлебачанне 21 лістапада паказала рэпартаж з Бераставіцамі, якія ўзялі на сябе афармленне часткі патоку вялікагрузных машын. Беларускія пагранічнікі скардзіліся ў ім на сваіх польскіх калег, што афармляюць аўтафуры нават у дзесяць разоў даўжэй чым яны. У свою чаргу польскія пагранічнікі сказаілі агенцтву ПАП, што шафёры, якія перасякаюць мяжу цераз пераход Бераставіца — Баброўнікі, скардзяцца на замаруджванне працэдуры надгледу з боку беларускіх службай. Гэта ў апошніх тыднях давяло ў Баброўніках да акцый пратэсту шафёраў, выязджаючых у Беларусь. 21 лістапада БЕЛТА паведаміла, што ў Казловічах за „мінулу ноч” границу перасяклі толькі 153 аўтамабілі, а да абеду на падыходзе да яе зноў сабралася да трох соцень машын”. Паводле гэтай крыніцы, віны ў гэтым брэсцкіх пагранічнікаў і мытнікаў няма, паколькі „іх польскія калегі неафіцыйна паведамілі, што будуць прапу-

скаць не больш як 150 машын, хоць па існуючай дамоўленасці ў змену ў адным напрамку праз гэты пункт пропуску павінна праходзіць да 250 грузавікоў”.

Канец года — пара большай актыўнасці міжнародных аўтаперавозак, асабліва напярэддані Каляд. Каб разрадзіць паток аўтафураў, гранічныя службы Польшчы і Беларусі дамовіліся, што на час спынення руху ў Кузніцы на пункце Баброўнікі — Бераставіца будзе афармляцца да 600 вялікагрузных машын у суткі ў абодва бакі.

Закрыццё пагранперахода ў Кузніцы выклікала пратэсты прадпрымальнікаў Сакольскага павета. Грамадскі прыграñчыны прытэстуюць камітэт лічыць, што гэта прывядзе да затармажэння на год прыграñчага гандлю, а ў выніку — да раптоўнага росту беспрацоўя паабапал дарогі Кузніца — Беласток. Сакольская купцы патрабуюць пакінуць адну дарожную паласу для асабовага руху.

Камунікацыйныя катастрофы спадзяваліся беласточане, калі аўтафуры з кальцавой дарогі, якія вядзе ў Кузніцу, паехалі цераз цэнтр горада ў напрамку Баброўнікі. І хачы ў першыя дні катастрофы не абдылося, жыхары Василькаўскай, Таваровай і Баранавіцкай вуліц і беластоцкія шафёры наракаюць на сціск, гул і пробкі ў гадзіны пік.

Польска-беларускую мяжу можна ціпер перасякаць у наступных пунктах пропуску: Баброўнікі — Бераставіца (для ўсіх відаў транспарту), Поляўцы — Пясчанка (для грамадзян Польшчы і Беларусі на легкавых машынах), Кукурыкі — Казловічы (для грузавых аўтамабіляў), Тарэспаль — Варшаўскі Мост (для легкавых машын і аўтобусаў) і Славатычы — Дамачава (для легкавых машын).

Паводле ПАП і БЕЛТА

Літва павінна памагчы Беларусі

19 лістапада г.г. у Вільні адкрылася пасяджэнне Камітэта па палітычных справах Парламенцкай Асамблей Савета Еўропы, на якім у асноўным разглядаліся пытанні дэмакратыі і правоў чалавека ў Беларусі.

20 лістапада перад віленскай ратушай, дзе засядалі камітэт ПАСЕ, адбыўся пікет членаў Таварыства беларускай культуры ў Літве. Літоўскія беларусы патрабавалі ад Еўропы аказаць большы націск на афіцыйныя ўлады Беларусі, каб тыя прытрымоўваліся прынцыпаў дэмакратыі і правоў чалавека.

Пікетоўшчыкі пратэставалі супраць недэмакратычнаму спосабу кіравання

прэзідэнта Аляксандра Лукашэнкі і зачыненню ў Гродне незалежнага штотыднёвіка „Пагоні”, выказвалі назадавальненне па прычыне будовы ў Мінску кальцавой аўтадарогі цераз Курапаты, дзе пакояцца астанкі 100 тысяч ахвяр стаўніскіх рэпрэсій.

Лідар Таварыства беларускай культуры ў Літве выказаў незадавальненне тым, што Літва выказаеца за неізляванне Беларусі.

— З Лукашэнкам нельга размаўляць па-людску, — сказаў старшыня ТБК Хведар Нюнька. — Перад выбарамі абяцаў, што будзе больш ліберальным, але, на жаль, сітуацыя становіцца што-

раз горшай, Калі Еўропа не акажа сур’ёзнага націску на афіцыйныя ўлады Беларусі, гэты рэжым ніколі не ўпадзе.

Афіцыйная Вільня лічыць, што Беларусі нельга ізаляваць ад дэмакратычных працэсаў, якія адбываюцца ў Еўропе.

— Мы, як суседзі, лічым, што гэтую дзяржаву нельга ізаляваць ад еўрапейскіх дэмакратычных працэсаў. І хачы рэальная перамены ў Беларусі гэта даўжэйшая перспектыва, актыўізацыя контактаў з гэтай краінай павялічыць магчымасці міжнароднага ўзаемення на яе, — сказаў, адкрываючы пасяджэнне, старшыня літоўскага парламента Артурас Паўлаўскас.

На яго думку, Літва можа ганарыцца добрымі адносінамі з суседнімі краінамі і мае свой уклад ў рэгіональнае супрацоўніцтва.

Значэнне літоўска-беларускіх адносін прызнаў таксама генеральны сакратар Савета Еўропы Вальтэр Швімер. У час нядайнейшай прэс-канферэнцыі ў Страсбургу ён заявіў, што Літва павінна памагчы Беларусі пераадолець санаізацияю.

Па прычыне недэмакратычных дзеянняў прэзідэнта Беларусі ў 1997 г. Савет Еўропы пазбавіў яе статусу наізральника.

Паводле ПАП

Дапушчальная экстрадыцыя

Беларускі бізнесмен Андрэй Жукавец, якога беларускія ўлады абвінавачваюць у невяртні 700 тыс. дол. крэдытаў і патрабуюць яго выдачы ў Беларусь, звярнуўся да міністра юстыцыі Барбary Піунікі з просьбай прыняць „справядлівае рашэнне”. Нядайна беластоцкі суд, паўторна разглядаючы справу, дайшоў да вываду, што дзеянні, у якіх абвінавачваецца беларускі бізнесмен, у польскім кримінальным кодэксе таксама лічацца злачыннымі. Паколькі польскі суд не ў змозе ацаніць віну Жукавца, яго выдача Беларусі — законна дапушчальная.

Андрэй Жукавец даказае, што дзеянічнаў у анатылукашэнкаўскай апазіцыі абвінавачанне ўладамі яго асобы мае палітычныя характеристы. Бацца ён, што яго працэс у Беларусі будзе несправядлівы. У абарону Жукавца выступаюць апазіцыйныя і параваабарончыя арганізацыі. Напрыклад, Звяз беларускіх палітычных уцекачоў у Польшчы сцвярджае, што кантраляваныя презідэнтам Лукашэнкам беларускія СМІ пропагандысцкія выкарыстоўваюць справу экстрадыцыі Андрэя Жукавца ў Беларусь

і распаўсюджваюць меркаванне, што Польшча прызнае беларускую судовую сістemu дэмакратычнай.

— Рашэнне беластоцкага суда — гэта ўдар па беларускай апазіцыі ў Беларусі. Улады выкарыстоўваюць справу Жукавца дзеля таго, каб паказаць, што апазіцыйніцы, якія просяць у Польшчы палітычнага прытулку — гэта злачынцы, — сказаў старшыня Звязу беларускіх палітычных уцекачоў у Польшчы Ян Абадоўскі.

У адкрытым лісце міністру юстыцыі Андрэй Жукавец падкрэслівае, што Польшча ведае ўжо прыклады беларускіх патрабаванняў аб выдачы апазіцыйных дзеяній на падставе сфабрыкованых абвінавачанняў. Аўтар ліста меў на думцы трох працэсы ў Варшаве, у выніку якіх выдача беларусаў была прызнана недапушчальной.

Рашэнне беластоцкага суда не мае зааконнай сілы. Бізнесмен заявіў ужо аўскардзанне прыгавору суда першай інстанцыі. Нягледзячы на вынік судовых разборак, канчатковая рашэнне аўтэрдадыцыі належыць міністру юстыцыі.

Паводле ПАП

Гродзенскі тэатр лялек у Варшаве

Спрабу незаконнага вывазу значайнай партыі кантрабандных абраозў спынілі 22 лістапада супрацоўнікі Брэсцкай мытні. У тайніку аднаго з вагонаў поезда Москва-Варшава мыты знойшлі 30 даволі каштоўных абраозў, якія былі канфіскаваны і агульны кошт якіх ціпера установліваюць эксперыты. Гаспадар гэтай кантрабанды, як гэта часцей за ўсё і бывае ў такіх выпадках, абыўвіцца не пажадаў.

Толькі з пачатку гэтага года супрацоўнікі Брэсцкай мытні ўжо канфіскавалі каля 500 абраозў і іншых прадметаў царкоўнага начыння. Многія з іх затым перадаюцца ў праваслаўныя храмы. Так і ў дзень затрымання гэтай партыі кантрабанды мытнікі передалі ў Свята-Мікалаеўскую гарнізонную царкву, што знаходзіцца ў крэпасці, дзе вяяць затрыманых рабней абраозў.

Іван Кукса
БЕЛТА, 23.11.2001 г.

Канстанцін БАЛАТЭВІЧ
БЕЛТА, 20.11.2001 г.

„Брэсцкаму кур’еру” дазволілі друкавацца

Два тыдні таму „Народная воля” распавяла пра канфліктную сітуацыю: аднаму з самых папулярных незалежных выданняў заходнія часткі Беларусі — газете „Брэсцкі кур’ер” — забаранілі друкавацца ў родным горадзе, і кіраўніцтва газеты было вымушана часова „змясціць акцэнты” ў бок расійскага Смаленска. На сённяшні дзень сітуацыя, на шчасце, змянілася да лепшага. Як паведаміў „Народнай волі” першы намеснік галоўнага рэдактара „Брэсцкага кур’ера” Алег Супрунюк, „газэце дазволілі нарэшце друкавацца ў брэсцкай тыпографіі, і рэдакцыі ўдалося вярнуцца да былога накладу, які быў скарочаны з прычыны таго, што газета выдавалася за мяжой і, натуральна, спазнялася да чытачоў”. Спадар Супрунюк лічыць, што „напружанасць у адносінах з уладамі ўсё ж такі працягвае існаваць”. Ён не выключаете ўзінкненне праблем з друкам у будучым горадзе, паколькі дагавор паміж газетай і брэсцкай тыпографіяй дзеянічае толькі

да канца бягучага года. „Шмат што будзе залежаць ад таго, ці згадзіцца кіраўніцтва тыпографіі працягніць тэрміны дагавора на 2002 год”, — лічыць намеснік галоўнага рэдактара „Брэсцкага кур’ера”.

З Брэста таксама паведамілі, што у бліжэйшыя дні калі будынка тыпографіі мясцовай філіі Беларускага Хельсінскага камітэта дысацыял-дэмакратыі ладзяць пікет пратэсту ў падтрымку свабоды слова. Актыўізацыя грамадскіх арганізацый, на думку брэстайчан, звязана з апошнім „наездам” улад на „Брэсцкі кур’ер”.

Улічваючы сённяшнія палітычныя рэаліі на Беларусі, неяк нават дзіўна, што брэсцкі канфлікт вычарпаўся так хутка. Можа, мясцовы „даламай” вырашыў, у рэшце рэшт, не канфліктуваць з „чацвёртай уладай”? Ды і „бацька”, мусіць, у бліжэйшы час у Брэст не збіраецца...

Алесь Сіліч
Народная Воля, № 220
ад 23.11.2001 г.

XIV З'езд БГКТ

Міхась Хмялеўскі

Вялікую залу ў сядзібе ГП БГКТ у Беластоку запоўніла больш за 130 чалавек, якія 18 лістапада 2001 года прыбылі на XIV З'езд Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы. У гэты дзень спаткаліся людзі з усіх канцоў Беласточчыны, з Варшавы, Гданьска і прадстаўнікі ўлад Польшчы і Рэспублікі Беларусь. З'езд пачаўся дзяржаўным гімнам Польшчы і беларускім гімнам „Магутны Божа” ў выкананні Данчыка.

У З'ездзе ўдзельнічала 79 дэлегатаў на 90 выбраных на павятовых канфэрэнцыях у Беластоку, Бельску-Падляшскім, Гайнаўцы, Саколцы, Сямятычах, Варшаве і Гданьску. З'езд адкрыў старшыня ГП БГКТ Ян Сычэўскі, сардечна вітаючы дастойных гасцей: амбасадара Беларусі ў Польшчы Мікалая Крэчку, генеральнага консула РБ у Беластоку Леаніда Каравайку, генеральнага консула РБ у Гданьску Міхася Аляксейчыка, а таксама нашых парламентарыяў і прадстаўнікоў цэнтральных і ваяводскіх улад. Затым прысутныя хвілінай цішыні ўшанавалі памерлых у гэтай кадэнцыі дзеячоў БГКТ: Ніну Мушынскую, Міколу Гайдука, Юрку Налівайку, Аркадзя Суліму і Васіля Целушэнкага. Пасля доўга працягвалася цырымонія ўручання дыпломаў і сувеніраў ад амбасады і генеральных консульств РБ у Беластоку і Гданьску вузкаму кругу дзеячоў, якім прыпала нават па трох і чатыры ўзнагароды. Не хапала толькі дыпломаў ГП БГКТ з нагоды 45 гадавіны заснавання нашай беларускай арганізацыі.

Самую высокую ўзнагароду, самую прэстыжную — Памятны знак 2000 год хрысціянства — ад імя прэм'ера РБ Уладзіміра Ярмошына ўручыў віцэ-міністр культуры Валеры Гедройц старшыні Яну Сычэўску, сакратару Валянціне Ласкевіч і члену презідіума Тамары Русачык.

Пасля Ян Сычэўскі зачытаў пажаданні З'езду ад многіх асоб. Віншавальная лісты прыслалі Яго блажэнства Сава — мітрапаліт Варшаўскі і ўсіе Польшчы, кіраўнік адміністрацыі презідэнта Рэспублікі Беларусь Урал Латыпаў, міністр замежных спраў Польшчы Уладзімір Цімашэвіч, міністр культуры Польшчы Анджэй Цэлінскі, міністр культуры РБ Леанід Гуляка, міністр адукацыі РБ Пётр Брыгадзін, Падляшскі ваявода Марк Стшалінскі, маршалак Падляшскага ваяводства Славамір Згжыва і іншыя. Закончылі частку пажадання ў З'езду навучэнцы беларускага лицэя з Бельска-Падляшскага, якія за-

чыталі віншаванні і ўручылі кветкі старшыні ГП.

Урэшце распачалася істотная праца З'езда. Дэлегаты выбрали Тамару Русачык і Яўгена Валкавыщага, каб старшынствавалі З'езду. Аказалася ў канцы, што 2 асобы непатрэбныя на гэтыя функцыі. Тамара Русачык добра справілася з задачамі ўзложенымі на яе. Спярша дэлегаты зацвердзілі правілы З'езда. Затым старшыня ГП Ян Сычэўскі прачытаў справа з дакладом з дзеянасці БГКТ за мінулыя 4 гады. У дакладзе многа ўвагі прысвячана дзеянасці беларускіх аматарскіх калектываў. У супрацоўніцтве і часта пры выдатнай дапамозе Беларускага таварыства вядуць свою дзеянасць на Беласточчыне больш сарака мастацкіх калектываў. Невялікая частка з іх карыстаецца прафесійнай дапамогай музычных мясцовых інструктараў (Сяргей Лукашук у Бельску-Падляшскім, Ала Каменская ў Беластоку і Козліках, Сяпан Копа ў Гарадку, Барбара Козуб-Самасюк у Чаромсе, Бажэна Ляўчук у Гайнаўцы, Аліна Негярэвіч у Кнарыдах, Пяцро Скепка ў Нараўцы і Дубінах, Юрка Астапчук у Гарадку), а некаторыя працујуць пад кіраўніцтвам інструктараў з Рэспублікі Беларусь (Міхася Аўхіменя ў Чыжах, Анна Стрыха ў Гайнаўскім доме культуры, Мікалай Мяжэнны ў Старым Ляўкове і Бельску-Падляшскім, Віктар Маланчык у Беластоку, Мікалай Фадзін у Орлі). Амаль кожны год высылаюцца ў Мінск на курсы дасканалення кваліфікацый па некалькіх музычных інструктараў, працујуцых з калектывамі. Пры прыхільніці Міністэрства культуры РБ, — гаворыцца далей у дакладзе, — стараемся дапамагаць нашым калектывам выкананнем на Беларусі касцюмаў і пакупкай музычных інструментоў. З Беларусі на Беласточчыну прыязджаете па запрашэнні БГКТ многа мастацкіх калектываў. На працягу мінулай кадэнцыі ў розных мерапрыемствах удзельнічала больш за 50 калектываў. Разам з аддзеламі БГКТ, самаўправамі і спонсарамі было арганізавана на Беласточчыне каля 300 рознага тыпу мерапрыемстваў, а ўдзел у іх прыняло каля 6 тысяч выкананцаў і каля 250 тысяч публікі. Маюцца тут на ўзве народныя фэсты БГКТ: Свята беларускай культуры, Купалле і іншыя мерапрыемствы, аб якіх прыходзілася таксама мне неаднойчы пісаць.

Фестываль польскай і беларускай песні „Беласток-Гродна” і міжнародная канферэнцыя „Шлях да ўзаемнасці”, арганізаваная разам з Саюзам палякаў на Беларусі, з кожным годам павышаючы

рыства, адкрываючы лідэрам поле шырокай палітычнай дзеянасці. Арганізацыя фактычна ўпершыню атрымала магчымасць весці дзеянасць згодную ўяўленням большасці свайго актыву. Раней такія імкненні моцна тармазіліся ўладамі Польскай аўяднанай рабочай партыі, якія не хацелі мець на сваім панадворку ніякай канкурэнцыі і БГКТ вызначалі дапаможную ролю. У апошніх гадах, толькі ў іншых палітычных умовах, у такі сам способ выкарыстоўвалі Таварыства ўлады СЛД. Гэтыя апошнія плацілі аднак вельмі высокую цену ўзамен за садзейнічанне ў мабілізацыі праваслаўнага электарату. Пастаўніца З'езду, адкрываючая кіраўніцтву

Выступае гостъ З'езда віцэ-вяявода Ежы Паўяновіч.

свой ранг і значэнне. Увайшоў ад нядайна ў каляндар ГП ўдзел аматарскіх беларускіх мастацкіх калектываў у Агуль-напольскай прэзентацыі культуры нацыянальных меншасцей „Музычныя дыялогі над Бугам” і мерапрыемствах „Сяброўская бяседа ў Гарадку” ды „Звязда і каляда”, на якія ёсьць невялікае дафінансаванне з Міністэрства культуры РП.

Другой дзялянкай дзеянасці ГП у мінулай кадэнцыі, якой прысвячаецца ў дакладзе многа ўвагі, з'яўляецца беларуская асвета. „Беларускую мову, як дадатковы предмет у школах на Беласточчыне вывучаюць усяго 3539 вучняў, у tym ліку 1780 вучняў у 26 падставовых школах, 646 у адзінаццаці гімназіях і 1113 вучняў у двух агульнаадукатыўных ліцэях у Бельску-Падляшскім і Гайнаўцы. Апрача таго, заняткі па беларускай мове вядуцца для 34 дзеячей у Прадшколі № 14 у Беластоку. Найбольшая колькасць вучняў знаходзіцца ў Бельскім і Гайнаўскім паветах”.

„Непакояць нас, — гаворыцца ў дакладзе, — моцныя працэсы асіміляцыі беларускага насельніцтва, асабліва ў гарадскіх асяроддзях і амаль поўная адсутнасць навучання беларускай мовы ў горадзе Беластоку, Беластоцкім, Сямятыцкім і Сакольскім паветах. Малая колькасць навучэнцаў беларускай мовы на працягу апошніх дзесяцігоддзяў выклікана дэмаграфічнай дэпрэсіяй, асабліва ў вясковых асяроддзях, нізкай нацыянальнай свядомасцю беларусаў Беласточчыны і некарыснымі юрыдычнымі вырашэннямі. Агульная атмасфера міжнацыянальных адносін у Падляшскім ваяводстве, таксама далёкая ад нармальнасці, а адносіны да беларускай меншасці яшчэ больш складаныя, паколькі вынікаюць з агульных адносін

польскай дзяржавы да Рэспублікі Беларусь. Уся гэтая недэмакратычная атмасфера мае непасрэдны ўплыў на паводзіны беларускага насельніцтва на Беласточчыне ў кантэксле нацыянальных і адукацыйных праблем дзяячей і моладзі”.

Далей у справа з дакладзе гаворыцца аб успамаганні БГКТ беларускага школьніцтва шляхам арганізаціі шматлікіх конкурсаў, аб дапамозе беларускаму школьніцтву Міністэрства адукацыі РБ, аб недахопе падручнікаў і праграм навучання беларускай мовы, аб ролі і патрэбе метадычнага дарадчыка і т.д.

„Беларуское грамадска-культурнае таварыства стаяла і надалей будзе стаяць на пазыцыі супрацоўніцтва з дзяржаўнымі ўладамі Рэспублікі Беларусь, з грамадскімі арганізацыямі, з установамі культуры і непасрэдна з аматарскімі і прафесійнымі мастацкімі калектывамі для развіцця і ўзбагачэння беларускай асветы і беларускай культуры ў Польшчы, а элементарная прынцыпія палітычнай культуры не павінны нам дазваляць на нахабную крытыку палітыкі і гаспадаркі Рэспублікі Беларусь, а tym больш нахабны экспарт дэмакратыі, якой якраз у нашай краіне ўесь час адчувае вялікі недахоп”. Дакладчык закрунуў таксама справу Беларускага музея ў Гайнаўцы, які як навуковая установа беларускай культуры без падтрымкі дзяржавай не будзе ў стане дзейнічаць. „У сувязі з гэтым, — працягваў старшыня, — будзем ізноў разам выступаць да цэнтральных улад, агажаваць паслоў Сейма з нашага асяроддзя, каб паводле падпісанага раней трохбаковага пагаднення, Музей быў дзяржаўнай установай культуры без [працяг ↗ 4]

Апалітычнасць БГКТ

[1 ↗ працяг]

мае праўдападобна часовы характар. Рашэнні Саюза левых дэмакратаў выклікалі абурэнне традыцыйнага права-слаўнага электарату гэтай партыі ў Падляшскім ваяводстве. Бэзгкатоўскімі актывістамі ўспрымалася гэта амаль як зрада найбольш адданому саюзнику. У некаторых мясцовасцях нават вялася своеасаблівая акцыя байкоту СЛД, у выглядзе адсутнасці на сходах, арганізаваных партыяй з удзелам вядомых палітыкаў. Гэтыя эмоцыі аднак хутка астынуць і ўсё вернецца на сваё месца.

Падчас XIV З'езду БГКТ было вырашана парваць з апалітычнасцю Тава-

магчымасці афіцыйнай палітычнай дзеянасці, дае Сычўску новыя перспектывы. БГКТ фактычна з'яўляецца цяпер адзінай беларускай палітычнай арганізацыяй у Польшчы. Іншыя беларускія арганізацыі, напрыклад, кіраваныя адным з актывістаў Таварыства Беларускае дэмакратычнае аўяднанне даўно спынілі якую-небудзь дзеянасць. Арганізацыі журналістаў, літаратараў і гісторыкаў прытырмліваючыя статутнай дзеянасці. Таму БГКТ, не маючы ўнутранай канкурэнцыі, а толькі моцных саюзнікаў у выглядзе магутнай польскай партыі, магло бесперашкодна пераўтварыцца ў палітычную арганізацыю.

З'езд БГКТ даў паўнамоцтвы Галоўнаму праўленню прыняць адпаведныя меры па вяртанні кантролю над „Ні-

вай”. Зразумела, што партыя, паводле найлепшых узоруў, мусіць мець свой прэсавы орган. Рэдакцыя з таго часу, калі пазбылася „апекі” Таварыства, выплаціла ўжо ўсе задойжанасці і набыла новыя камп’ютэры. Аднак не наша стабілізацыя паўплывала на тое, што лёсам „Нівы” пачалі цікавіцца адначасова актывісты БГКТ і праваслаўныя парламентары. Прычын гэтага своеасаблівага зацікаўлення дакладна не ведаем. Найбольш радыкальны праект, які нарадзіўся апошнім часам — гэта ідэя пераўтварэння „Нівы” ў часопіс славянскіх меншасцей у Польшчы, друкаваны на польскай мове.

Цешыць нас зацікаўленне палітыкаў „Нівой”, але пакуль што не маем штату для камісараў.

Яўген Міранович

XIV З'езд БГКТ

Гасцямі З'езда былі беларускія дыпламаты. Злева: амбасадар Мікалай Крэчка і генконсул Леанід Каравайка.

[З працяг]

права ўласнасці да яго з боку дзяржавы. Пасля заканчэння яго пабудовы ўласнасць будзе вырашана паводле пастановы Галоўнага праўлення БГКТ і Камітэта пабудовы паралельна з пастановай аб самаліквідацыі Грамадскага камітэта пабудовы". У дакладзе гаварылася таксама аб выкананні пастановы XIII З'езда БГКТ аб супрацоўніцтве з Праваслаўнай царквой, аб супрацоўніцтве з самаўправамі і аб пабудове помнікаў загінуўшым праваслаўным беларусам у Бельску-Падляшкі і Беластоку. Моцна акцэнтавалася справа выключна адмоўных адносін да гэтай справы з боку беластоцкага ваяводы, з боку Міністэрства ўнутраных спраў і адміністрацыі, з боку сакратара Дзяр-

жаўнай рады па пытаннях помнікаў нацыянальнай памяці, а апошнім часам з боку Міністэрства культуры і нацыянальнай спадчыны. Ніякага прагрэсу ў гэтым плане на працягу апошніх 4 гадоў мы не дасягнулі. Справу помнікаў, — сцвярджаў дакладчык, — трэба будзе больш рашуча працягваць з выкарыстаннем паслоў Сейма і сенатараў новых палітычных абставінах, разлічаючы на больш демакратычныя адносіны з боку Саюза левых демакратаў".

Уладзімір Юзвюк сцвярджаў, што ГП БГКТ найбольшыя дасягненні мае ў беларускім аматарскім руху, але ў галіне навучання беларускай мовы наступуў рэгрэс. Моладзь у гарадах адыхаўшы ад беларускасці. Гаварыў ён аб страшэнным беспрацоўі, чаго раней ніколі не бы-

ло, алькідыванні тэкстыльнай і будаўнічай прамысловасці. Часта ставяцца пытанні, чому такія дрэнныя адносіны нашай дзяржавы да Беларусі, презідэнта Лукашэнкі, чым ён пагражае Польшчу. Адносіны да Беларусі маюць уплыў на стаўленне да беларусаў у Польшчы.

Беларусь абвінавачваюць у tym, што не прадае свайго маёнтку загранічным фінансістам, — гаварыў Анатоль Навіцкі. — Мы не ўмееем яднацца. Паводле яго, БГКТ павінна больш увагі ўдзяляць стаўрэйшаму пакаленню і ўсходнім ветэрнам, якія вызвалілі ад гітлераўцаў нашыя мясцовасці. Варта было б іх запрашаць, напрыклад з нагоды Дня перамогі. Даўней падкрэсліваў ён патрэбу ўвядзення складчын у БГКТ, хадаў б па 2 зл. у месец, ды пашырэння фэсту. Мясцовасць Плютычы чакае фэсту БГКТ.

Сяргей Лукашук прапанаваў, каб на Беларусь ездіць не толькі з канцэртамі як гостямі, але таксама браць раўнапраўны ўдзел у песенных конкурсах на Беларусі.

Ніна Цыванюк закранула прычыну нявыбару ў парламент Яна Сычэўскага.

— Ён у Мінску куды менш сказаў аб недахопах польскай трансфармацыі, чым „Радыё Марыя”. Не было каму бараніць Сычэўскага, не баранілі яго і іншыя беларускія медыі, а толькі аплёўвалі. Трэба нам вярнуць „Ніву” да БГКТ. Ні адна нацыя сваіх людзей не паніжае. Трэба праз суд вярнуць для БГКТ „Ніву” і не трэба шукаць сярод беларусаў ані левых, ані правых. Мы ўжо 47 год як гарадоцкі хор спяваем, не падкусваючы адзін аднаго за погляды.

Антон Семянковіч даказаў, што Ян Сычэўскі карыстаецца вялікай пашанай, што яго роля ў БГКТ аграмадная.

Многа эмоцій выклікала выступленне Хведара Галёнкі, якое датычыла Беларускага музея ў Гайнаўцы, яго ўлас-

насці і будовы. На гэту тэму з вялікім эмоцыямі гаварылі Ян Хіліманюк, Міхась Голуб і Янка Сураль. Але гэтыя спрэчкі зняў з аблікі старшыня ГП Ян Сычэўскі заяўляючы, што справа ўласнасці музея будзе вырашана пасля заканчэння дзейнасці Камітэта пабудоўы.

Выступалі таксама гості з'езда — віцэ-вявода Ежы Паўяновіч і прадстаўнікі ўлад Беларусі. Аб планах адносін да беларускіх меншасцей па-за граніцамі Рэспублікі Беларусь расказаў намеснік міністра культуры РБ Валеры Гедройц. Амбасадар Мікалай Крэчка выказаў, між іншымі, шчырую падзяку ўсім актывам БГКТ за ўтрымоўванне беларускасці.

— Дзякую за тое, што вы ёсьце, дзякую за тое, што вы робіце.

Затым дэлегатамі былі прыняты папраўкі да статута БГКТ і адобрана дзейнасць ГП БГКТ.

У ўёным галасаванні было выбрана 35-асабовае Галоўнае праўленне БГКТ і 7-асабовая Галоўная рэвізійная камісія. Пасля адбыўся пасяджэнні выбранных органаў для сферміравання ўлад. Прэзыдый ГП БГКТ складаюць Ян Сычэўскі — старшыня, Мікалай Мікалаюк і Тамара Русачык — намеснікі старшыні, Валянціна Ласкевіч — сакратар, члены: Яўген Валкавыцкі, Васіль Ляшчынскі, Янка Заброцкі, Сяргей Крышань, Лідзія Лук'янюк, Ніна Цыванюк, Віталіс Бонда. Рэвізійную камісію складаюць: Міхась Хмялеўскі — старшыня, Хвёдар Галёнка — намеснік старшыні, Кастусь Масальскі — сакратар. Паўторна выбраны старшыня Ян Сычэўскі падзякаваў гасцям і дэлегатам за ўдзел у працах З'езда, а па ініцыятыве Аллы Каменскай сабраныя адспявалі „Многа лета” і песню „Дзе б я не нарадзіўся”.

Міхась Хмялеўскі
Фота Сяргея Грынявіцкага

З непавагай да некаторых

Апошнім часам давялося мне прачынціць два лакальныя выданні — „Robotnik Hajnowski”, выдаваемы мясцовай структурай Польскай сацыялістычнай партыі, і кляшчэлеўскае „Co słuchać w gminie”.

У „Гайнаўскім рабочым” ўзбударажыў мяне артыкул Зіновія Галёнкі „Пасля выбараў...”, у якім аўтар павучает Владзімежа Цімашэвіча і крытыкуе Аляксандра Лукашэнку. „Польска-беларускія супрацоўніцтва — гэта шок”, — адзначае аўтар і абураеца, што Лукашэнка „сцягае на Беларусь сельскагаспадарчыя машыны з Польшчы”. Хачу нагадаць, што не сцягае, але купляе новенькія зборжайборачныя камбайны „Бізон”. З гэтага артыкула нічога канструктыўнага не вынікае, тым больш

становіца ён недарэчным, калі аўтар у канцы артыкула і перад сваім прозвішчам дадае слова „z niepoważaniem dla niektórych”.

Нельга мець прэтэнзію да палітыкаў, што яны папулярныя, што іх падтримоўвае народ. Нельга абураца на людзей, якія падтримоўваюць папулярных палітыкаў: у нас — В. Цімашэвіча, у Беларусі — А. Лукашэнку. Святло на пазіцыю аўтара кінула мне кляшчэлеўская газета „Што чуваць у гміне”, дзе былі пададзены вынікі парламенцкіх выбараў ад 23 верасня г.г. У Кляшчэлеўскай гміне Владзімеж Цімашэвіч набраў 576 галасоў (на 1291 аддадзены годас), а Зіновій Галёнка — толькі 2 галасы. І ўсё мне стала ясна!

Максім Гладкі

Боны абмінаюць бедных

Яшчэ да 17 снежня г.г. сяляне, а дакладней кажучы падаткаплацельшчыкі, якія вядуць сельскагаспадарчую дзейнасць, могуць атрымаць дармовыя боны на дызельнае паліва. У Орлі за талонамі чаргі няма.

Каб атрымаць боны на дызпаліва, трэба мець зарэгістраваны трактар і аплачаны ўсе падаткі. Колькасць bonaў залежыць ад плошчы ўгоддзя (на 1 гектар прыслугувае bona вартасцю 11,20 зл.). Каб атрымаць паліўныя боны, трэба пайсці ў Гмінную ўправу і запоўніць два бланкі — прашэнне войту і заяву аб вядзенні сельгасдзейнасці. Калі войт прызначыць боны, трэба з ім спачатку пайсці ў Кааператыўны банк, а затым паехаць на аўтазаправачную станцыю.

Як паведаміла супрацоўніца Гміннай

управы Барбара Савіцкая, у Арлянскай гміне да канца кастрычніка выдадзены было bonaў на 5 460 гектараў вартасцю 61 160 зл. Гэтым дабрадзействам пакарысталіся 333 сяляне.

Аднак не ўсе сяляне атрымаюць дармовыя дызпаліва. Ужо 30 чалавек адышли з Гміннай управы з нічым, паколькі трактар у іх незарэгістраваны, або карыстаюцца самаробным трактарам, якога зарэгістраваць нельга, або маюць падаткавую задоўжанасць. У гэтай групе апнінуліся сяляне, якім такая падатримка сапраўды неабходная. Без паліва трактар у поле не выедзе, селянін стане яшчэ бяднейшым і не заплаціць гміне падатку. Яшчэ раз аказалася, што законы абмінаюць найбяднейшых.

Міхал Мінцэвіч

Пасля мінулага дні засухі жыхары Кляшчэлеўскай гміны атрымалі дапамогу ад жыхароў Пільзны на Падкарпацці. Калі сёлета прыйшла паводка ў паднёўвай частцы Польшчы, яны не асталіся ў даўгуту. Хадаў ў гміне Пільзна не падцярпелі ад паводкі, яны сваю дапамогу накіравалі да найбольш падцярпелых у Гожыцкай гміне.

Перш-наперш адбылася зборка зерня збожжавых культур, сена і саломы. У некаторых вёсках, у якіх жывуць пераважна пенсіянеры, збиралі грозды. У Гожыцы ў першым транспарце накіравалі 20 тон збожжа, 172 цюкі сена і 157 цюкі саломы. Затым у другім транспарце — 125 мяшкоў збожжа і 300

Адгалоскі

Каб словаў ў чын перамяніліся

„Для Гайнаўкі адкрываецца шанц. Музей можа стацца рассаднікам культуры на Польшчу і свет не меншым за Міжнародны фестываль царкоўнай музыкі”, — гаварыў гайнаўскі мастак Віктар Кабац на вернісажы выстаўкі суполкі „Палессе” у канцы верасня гэтага года. Што трэба зрабіць, каб ажыццяўіць гэту ідэю?

На Гайнаўчыне існуе шмат мастацкіх калектываў. Паспяхова выступаюць „Чыжавяне”, „Незабудкі”, „Арэшкі”, „Збучанкі”, „Нараўчанкі”, „Тыневічанкі”, „Вульчанкі”... У Гайнаўцы існуе беларускі хор у доме культуры і духавы аркестр у Комплексе прафесійных школ, твораць жывапісцы Віктар Кабац і Пётр Гаган. Чаму ж не стварыць для творчых людзей супольнай базы для сустрэч? Памойму, музей мог бы стаць такой прыстанню. Фэсты ў летні час даказваюць, што лакальная грамадскасць не адной працай жыве. Людзі патрабуюць добрай забавы і ўзаемных контактаў. Праўда, для гэтай справы спатрэбяцца грошы і людзі, якія заняліся б арганізуваннем мерапры-

зюкоў сена. Была яшчэ загружана і адпраўлена трэцяя аўтрафура з сенам ды саломай.

З Кляшчэлеўскай гміны падцярпелым ад паводкі ў гміне Астровец-Свентакшыскі пепрадалі 10 тысяч злотых.

Акругове праўленне Польскага саюза пенсіянераў і інвалідаў у Беластоку перадало 3 671 зл. калегам у Кельцах. Ад пенсіянерскай арганізацыі ў Ломжы, Замбраве і Высокім-Мазавецкім сабралі завезлі падцярпелым сем'ям пенсіянераў 1,5 тонны бульбы, 1 тону збожжа і 1 тону сена.

Найбольш грошай падцярпелым ад паводкі сабралі пенсіянеры з Беластока — 2 347 злотых і Саколкі — 1 500 злотых. (ЯЦ)

емстваў. Можна спадзявацца, што спонсары для добра грамадской справы знайшліся б таксама.

Усё паказвае, што беларускі музей можыць стаць рассаднікам культуры. Тут знайшліся б месца гайнаўкаму хору. У верасні атрымалі дапамогу ад жыхароў гайнаўскага кіраунікі гарадскога і павятовага самаўрада са старастай павета на чале. На іх можна разлічваць. Гэта сапраўдны авангард — наш, беларускі. ГП БГКТ і праўленню ў Гайнаўцы варта выйсці ў народ і пацікавіцца проблемай беларускага насленіцтва ў адлеглых закутках павета. Карыстаючыся вопытам магу сказаць, што контакты з глыбінай прыносяць плён так на ніве культурна-асветнай працы, як і ў арганізацыйных справах. Разбудова арганізацыі і зацікаўленне проблемамі беларускага насленіцтва з'яўляюцца не менш важнай справай, як арганізаванне беларускіх фэстуў ці агляду мастацкіх калектываў.

Уладзімір Сідарук

Літаратурна-мастакская старонка

(502)

Міхась АНДРАСЮК

Доўгая смерць паэта Перчук

Восень набліжалася ў mestachkovы парк. Бярозы стаялі ў золаце, чырванелі клёны, ранішня імглы доўга, амаль да пайднёвага сонца блукалі асфальтавымі сцежкамі. Восень, кажуць, лепшая пара рэкругатацы ў паэты. Якое ж тады дзіва, што ў Сашы Перчuka, напрыканцы верасня аб'явіўся талент?

Пабразгаючы меднымі чупрынамі адыходзілі ў імглістую далеч белавежскія дубы, асыпаўся іней на жоўтыя бярозавыя сукенкі. Свет паміраў. І Сашу Перчukу таксама ж хацелася легчы мёртвым. З усякіх біяграфій, яму падыходзілі асабліва тыя, дзе паэт не надта доўга бавіў час у вядомым нам свеце.

Там, куды самі не даедзем,
Там, куды павязуць нас,
Сябры, свяякі і суседзі...

Па чацвёртым радку верш завяз па самыя вуши, бы той, запамятаны з дзяцінства бацькоў воз з дрэвамі, крадзенымі ў Казённым лесе. Як ні падыходзіў Саша да чацвёртага радка, як ні браўся за яго — не рыфмавалася, а калі ўжо, тады ў зусім банальнью, даўно праспіваную фразу. Нават спроба чаргавання слоў давала адмоўны рэзультат.

Змораны творчымі пошукамі, апранаў Саша Перчuk доўгі, чорны плащ і паглыбліўся ў mestachkovы парк. Крыссе плащча ён не зашпільваў, любіў калі вецер шкуматае іх, калі дрыжаць ад восеньскага холаду, як чорныя харугвы — прадказальнікі злавеснай навіны. Паглыбліўся ў парк не спышаючы. Наскі пантоФляў міжвольна калупалісё ў жоўтым дыване, галава інстынктыўна цягнулася да ветру. Ён асабліва любіў крохыць насупраць ветру, бо тады валасы, якія, быццам прадчуваючы паэтычную місію, не стрыг гадоў два, хісткімі блэнд-ветразямі пльплі зі спину. Такі жывы малюнак бачыў калісьці Саша ў кіно. Паэт у восеніскім парку, разложаны на ветры валасы, надзвімутае подыхам лістапада крысо паліто. Праўда, той асобень меў на сабе і белы шаль, доўгі-доўгі, які двойчы завінуўшы шыю, ападаў на медную сцежку. У mestachkovых крамах якраз не было такіх доўгіх, белых шаляў, прадаўшчыцы працавалі ўзамен іншыя колеры, або сціп-

лейшыя размеры, ды Саша, які ў прынцыповых справах прыняў рашэнне не карыстацца сурагатамі, глядзеў на тых дзяўчын з агідаю, але моўчкі: у рэшце рэшт, не яны ж вінаватыя за сваю ігнаранцыю ў мастакім сусвеце.

Халодны даждж Саша Перчuk таксама любіў. Можна здагадвацца — ці не мацней за лістападаўскую сонца. Уяўлялася яму, што вось застудзіца ад нябеснага плачу і памрэ. Ды не проста — сканае, не напрӯціца раз-два, бы нейкі надарваны жыццёвымі важданінамі дзядок. О, не. Паміраць Саша будзе доўга — сама лепей ад туберкулёзу. У нейкім сырым, паўзмрочным сутарэнні, у цішыні і адзіноце. Калі тым часам за акном, што амаль разлажылася на тратуары, чалавечыя, зямныя справы, у туфлях, у чаравіках, у рыхнівых галёшах, пабягуць — кожная ў сваім напрамку. І адно худая паненка з мясцовай арыстакратыі, будзе наведваша раз у тыдзень з клуначкам фрыкасаў, крадком згорнутых з сямейнага стала. Замарудзіць якую гадзінку, слухаючы ўважліва, ці не пачуеца з паміраючых вуснаў яшчэ адна, мабыць, апошняя, несмартотная фраза.

— Толькі адзінокі паэт у змозе стварыць вечнае.

Вярнуўшыся з парку, Саша Перчuk сядаваў у пярэднім пакоі, абапіраўся спіною аб радыятар, а пані Перчuk, ружовым ручніком, з доўгіх блёнд-валасоў згартала восеніскую непагадзь. Затым уцірала ў мужаву спіну нейкую масць ад застуды. А яшчэ потым брала яго за руку і праводзіла на кухню, дзе на стале, дыхаючы сытасцю і цеплынёю, чакала талерка з памідорным супам.

— Еж, Сашык, — пані Перчuk садавілася на табурэце, ды задумліва ўглядзала ў змрочнае акно. Бо не была яна — як зрэшты і ўсе апошнія ў мястэчку — ні з князёў, ні з графаў, ні з баронаў нават.

— Толькі адзінокім паэтам ствараць вечнае. Адзінокім і галодным — пабразгаючы лыжкаю аб дно талеркі, канстатаваў Саша. Яшчэ здзекліва чвякнуў страўнік, прыпамінаючы, што дарма тут спадзяваючыся на несмартотнасць пасля заўчастай смерці, і можна было ісці спаць.

У сакавіку паказалася вясна. Рэчка Лясная, склікаючы да сябе ўсе навакольныя снягі, напружалася, мацнела, выходзіла з берагоў. Спружынілася, мацнела ды вытыркалася з-пад зямлі новая трава, новае жыццё. І толькі верш Сашы Перчuka, верш пра паміранне, ніяк не нараджаўся. Мабыць не знайшлося адпаведнае слова, якое і запыніла ўесь паэтычны працэс, але ці не перш за ўсё — Сашу не падабалася ўжо прадчаснае, а тым болей працяглае паміранне. Зараз было яму да густу сядзець за півам у бары *Лялечка*, глядзець на сцяну, або праводзіць літаратурныя дыспуты з другімі спажыўцамі *Дайлідау*.

— Які ж там творчы настрой, — заўляў жонцы познім вечарам, калі ўжо пашчасціла адшукваць дзвёры ў дамашніе прыстанішча. — Я кажу табе, там нават дым з папяросы мае...

Так і не ўдавалася ўдакладніць, чым харектэрны папяросавы дым у бары *Лялечка*. Ногі неяк дастаўлялі гаспадара на спальню, ды выпаўняць сваю функцыю далей — станоўча адмаўляліся. І пані Перчuk, раззуваваючы іх з запэцканых чаравікаў, шаптала сама себе:

— Спі, Сашык, спі. Заўтра будзе лепшы дзень.

А заўтрашні дзень пачынаўся булёнам з курыцы, тонкім, якраз на хваробу, што бярэцца ад празмерна выпітага піва.

— Табе вядомы паэт Кукулка? — пытала пані Перчuk, зазіраючы ў талерку з булёнам. І зараз даваў адказ: — Ну я жа, усім ён вядомы. Напісаў *Чорныя лебедзі* ды і шмат яшчэ што. А ўсё, паверыш, вылівалася з яго толькі тады, калі добра выпіў. Кожная зваротка, кожная фраза, кожнае паасобнае слова. Нат і памёр ён... Ведаеш як памёр?

Але пані Перчuk адказвала маўчаннем. Бо і адкуль было ёй ведаць пра апошнія хвіліны паэта Кукулкі?

— Цудоўна памёр Кукулка. У творчым настроі быў якраз. Узлез на электрычны слуп, казалі — прыкурыць папяросу. А знізу стаял іншыя, менш знакамітая паэты. Вяртайся, крычалі адны. Давай-давай! Вышэй! — юдзілі дружгі. А ён іх і паслуҳаў. І асіраціў усіх нас.

Усё-такі ў паэта Перчuka не атрымовалася так, як у паэта Кукулкі. Як ні стараўся, што б ні ўліваў у сябе — не вярталася паэтычныя словам. А ўзнімачца на электрычны слуп дзеля закуркі, звычайна — саромеўся. У невялікім мястэчку — усе ж усіх ведаюць.

Спадзяванне на новыя творчыя сілы прыйшло дзесьці летам. Тады, калі ў бар *Лялечка* з'явілася новая барменка Лёля. Прыйехала — нікто не ведае адкуль. Але закахаліся ў Лёлю — усе. Тыя, хто ў *Лялечкы* бавіў час штодзённа, як

і тыя, хто зазіраў сюды калі-некалі. А Лёля напаўняла куфлі з грацыяй, якое ніхто тут раней не бачыў.

— А мо паўтарыць разок, а? — падморгвала, згартаваючы парожнє шкло.

— З вашай рукі — хаця б і атруту, — адморгваў паэт Саша. Так і здавалася: Вось прыйдзе той дзень, безумоўна сонечны і прыгожы, і ў такую светлу хвіліну, у рэзультаце нешчаслівага кахання, ён, Саша, ды яна, Лёля, коўкнушы смяротныя цыяніды, аб'яднаючыся, каб на век вечны жыць між анёлаў. А прычына пачуццю горкаму ды няспоўненому, завяршаеца, вядома, у асобе пані Перчuk, якая на прапанову развітання з мужам, адгукнецца гучным *не!*

Лета разгаралася тым часам. Вышэй узяліталі сонца, ступалі за сонцам і любоўныя крокі Сашы Перчuka. З Лёляй разумеліся яны без слоў. Зараз не пытала Лёля: *амо паўтарыць разок, а?* Не паспей куфаль распрануцца з жоўтай сукенкі, як з'яўлялася новая порцыя. Ад яе ўсмешкі, і ад піва, траціў Саша цвярозае мышленне. Набліжаўся час, калі рэжуць гордзіевы вузлы.

Апошні летні адвячорак запыніўся над мястэчкам. Неяк, ніхто не ведае чаму, давялося раней сысці на кватэру. Ледзь адкрыў дзвёры, ледзь пераступіў парог, ляснуў словам у ціш насычаную араматам памідорнага супу, смела і разлуча, як смела і рашуча дасканалы хіруг джгае лязом брытвы наспеўшую скулу.

— Закахаўся я. Так залюбіўся, што няма ўжо для мяне — ні туды, ні назад.

Накоплены за лета цяжар зваліўся з душы. Зрабілася бязважка, не хацела сянат ступіць на кухню за памідоравай раскошай. Стаяў зараз на хісткіх ногах і адно далонь, заціснутая ў кулак, бара-баніла аб грудзі, у тое месца, дзе б'еца сэрца.

— Тут яно ўсё. Тут маё шчасце, тут маёханне, тут... мае... усе вершы... паэмы ўсе... тут — слова пачалі неяк спыняцца, аддалянчыся ад сябе. Я... адыходжу... Заўтра — паспей яшчэ прашаптаць.

— Заўтра, Сашык, заўтра, — пацвердзіла жонка.

Супольнымі сіламі давалакліся на спальню, дзе паэт Перчuk, намацаўшы добра знаёмую мяккасць тапчана, зваліўся і заціх.

Раніцой, верхам, на белаконнай імгле, з'ехала ў мястэчка восені. Саша Перчuk стаяў у акне, глядзеў на пасівелья блёкі, на жоўтыя бярозавы лісток, які прышпіліла да шыбы начная сырасць. Ісці яму нікуды не хацелася. Ні ад жонкі, ні нават у бар *Лялечка*. Хіба, што

там, куды самі не даедзем,
там, куды павязуць нас...

белы сток

з белай раны выпльываю
белым патокам
абмываю сябе з чорнага сну
выпалоскаю
замоваю
замаўляюся
замываюся
займаюся нямею
я... паранілася...
параднілася была з ранкам
у вечар уступілася боты пагубіла
босая была
ішла да цябе я белая рака
а ты ж ува мне плыла
і паплыў мае рукі ступакі па белай хвалі
твар вочы вочы
і я ўсё далей далей
і не вернешся другі раз
не ступіш у хвалю
бо я там на беразе
і я там унізе
а белая хусцінка плыве
ветразем і знакам
для хмар для мілага

Міра Лукша

* * *

кароткі час стагоддзяў
не стыне
прыскам варушица
ў маіх вуснах
галушка пярэпалахай
сяяных маёй
малой прарабабы
слова бярэзіны
што вырасла
на яе даляглядзе

а наўкол
загоны
у пояс сагнёны
кругагляд каласоў
дзіця пад плахтай
называе маё імя
з пераплёткай

* * *

кароткі пацер вуснаў паспешных
перед душою браму зачыніць
каб
не ўцякла яна ў пяткі
каб не хадзіць мне з душой на плячы
каб свет не заўважыў
а
што свету да таго што мокра мулка душы
што душа без пальчатак хапае агонь і сцюжу
гэта ж і нецікава яму
іншая справа калі б мяне паказвалі на экране
на старонках каліровых бабскіх часопісаў
калі б я чалавек быў публічны
і брудныя майткі душы можна было б узняць як сцяг
плахту на быка на карыдзе
бязбожнікаў праведнікаў
і нават паэтаву выклятых
хоць бы з прычыны
нездаровай сексуальнай прэферэнцыі

а мая душа сядзіць на майм плячы
і ў очы тваёй глядзіць
а мы байміся зірнуць адно на адно

Зорка

старонка для дзяцей

У гості да восені

III клас з настаўніцай Яўгеніяй Тхарэўскай.

— Хтосьці да нас прыйшоў у гості. Каго гасцюем? — спытала Яўгенія Тхарэўская арлянскіх трэцякласнікаў.

— „Ніву”, — нясмела адказаці некаторыя вучні.

— А хто яшчэ пакінуў следу школе?

— Восень, — адказаці дзеткі і паказалі наглядныя прыклады з матэрыялу падрыхтаванага настаўніцай і карэспандэнтам да тэмы „У гості да восені”. А восень, разважалі дзеци, можна пазнаць па лісцях, каштанах, дрэвах, птушках... Па зямлі ў лесе, у парку... Акрэслі, на якія месяцы выпадае восень, што значаць назвы месяцаў верасень, кастрычнік, лістапад. Падыходзілі да дошкі і на ма-

люнках адчытвалі: даждж, вецер...

Настаўніца паказала падрыхтаваны на ўрок лазовы кошык, у які былі сабраны штучныя і натуральныя плады — агародніна і садавіна, размаітыя лісты засушаныя і свежыя. Гэта ўсё плённы восені. А якая яна, восень?

Восень багатая, шчодрая, прыгожая, дрэвы стаяць у каляровым адзенні. Зямля засыпана лісцем. Людзі ў вольны час любяць ісці тады ў лес, любавацца ўсім гэтым харастром. А колькі багацца ў восені! Вось яблыкі, кавуны, сланечнікі, бульба, буракі, морква...

Гэта не ўсё. На ўрок восень прынесла пісаныя сімвалы. Дзеци атры-

малі на картах прыказкі, прымаўкі, загадкі ды скорагаворкі пра восень. Прадумалі прачытаны тэкст, рэдагавалі правільныя адказы на пытанні, спраўна, калі трэба было, карысталіся слоўнікам.

З урока трэцякласнікі вынеслі тэарэтычныя і практычныя веды пра прыроду. Зразумелі, чаму трэба је берагчы і захоўваць. Заняткі прайшли цікава і хутка. Вучні, заахвочаныя, абяцалі стаць карэспандэнтамі „Зоркі”.

У III класе на 28 асоб 16 вывучае беларускую мову, у тым ліку 4 хлопцаў. Вучні гэтага класа прымаюць удзел у дзейнасці новастворанага тэатральнага гуртка пры Гмінным

асяродку культуры ў Орле, дзе вывучаюць песні і танцы. Навучанне традыцыйнай культуры ў ГАКу вядуць Любка і Мікалай Фадзіны з Гродна.

Паводле настаўніцы, сярод вучняў III класа найбольш актыўныя — Наталля Такаюк, Паўліна Шарэнас, Эвеліна Бяроза, Магда Аксянтовіч і Арэк Шайкоўскі. Ды і ўсе іншыя таксама стараюцца!

Міхал Мінцэвіч
Фота аўтара

У кошыку — плённы восені.

Магда Аксянтовіч з Орле харектарызуе восень па каляровых малюнках.

Вершины Віктара Шведа

Мікрабы

Маці бачыць, што сынок
П'е ваду з малое лужы.
— Абыходзь яе здалёк,
Там мікрабаў надта дужа!

Засмяяўся Яраслаў:
— Не хвалойся, мая мама,
Я мікрабы растаптаў
Моцна ўласнымі ногамі!

Дакуль мыць руки?

Крычыць у ваннай, каб пачулі,
Няўрымлівы надзвычай Том:
— Якую мне дасце кашулю —
З доўгім, кароткім рукавом?

Бабуля запытала ўнука:
— Навошта табе гэта знаць?
— Ведаць хачу дакуль мыць руки,
Каб без патрэбы не ўмываць.

Уладзімір АРЛОЎ. Адкуль наш род Вялікі гетман Ян Кароль Хадкевіч

У бацьковым палацы

Яну Каралю Хадкевічу лёс наканаваў стаць адным з найславнейшых беларускіх палкаводцаў. Калі ён нарадзіўся, ішла надзвычай цяжкая для нашай дзяржавы вайна з Московіяй. Цар Іван Жахлівы імкнуўся захапіць і далучыць да сваіх уладанняў Полацак ды іншыя беларускія землі да самай Вільні.

Бацька Яна Хадкевіча быў на вайсковай і дыпламатычнай службе і нячasta прыезджаў дадому. Янка рос пад наглядам маці.

Ягонае маленства прайшло недалёка ад Баранавічаў. Там, на высокім беразе рэчкі Мышанкі, стаяў бацькаў палац-замак, абведзены стромкім валам і глыбокім ровам. Янка любіў гуляць з аднагодкамі ў вайну. Ужо тады яго прызнавалі за камандзіра. Ён з драўлянай шабляю ў руцэ вадзіў хлачукоў на штурм замкавага валу. Або загадваў сваім малым ваярам падрыхтавацца да абароны на другім баку Мышанкі і першым смела кідаўся ў ваду.

У вялікіх палацавых пакоях Янку вабілі развесаныя на сценах старадаўнія мячы, шаблі, шчыты, стрэльбы-рушніцы. Хлопчык мог доўга разглядаць гербы і партрэты сваіх продкаў. Ён ведаў, што Хадкевічы займалі ў нашай дзяржаве высокія пасады і заслужылі вялікую павагу.

Пад кіраўніцтвам хатніх настаўнікаў Янка рана навучыўся пісаць і чытаць. Ён з ахвотаю займаўся гісторыяй і арыфметыкай. Не меншыя здольнасці і спрыт хлопчык выявіў і ў вайсковай справе. Ён з малых гадоў ездзіў на кані. Крыху пазней Янка выдатна авалодаў шабляй і рапірай, навучыўся трапна страліць з лука і агняпальний зброі.

(працяг будзе)

Хто такі?

Хоць і звер, а ласкавы,
Кажушок атласавы,
Лапкі аксамітныя —
Надта яны спрытныя,
Вушкі, хоць маленькія —
Надта ж удаленкія,
Вочкі ўночы стрэцяцца —
Вугалькамі свецяцца,
На пяколку грэцца,
Без вадзіцы мыещца,
Часам раздурэцца —
Посудам аблыліцца:
Зліжа не са сподка,
А з такго гарлачыка,
Дзе надзвычай смачненька.

Ніл Гілевіч

Жывем мы сям'ёю дружнай

9 лістапада г.г. гостем Падставовай школы н-р 45 у Беластоку быў вядомы беларускі паэт Віктар Швед.

З вялікай радасцю і хваляваннем ча-
калі дзецы з настаўніцамі ў школьнай
святліцы. Святліца раптам стала ля-

ною палянай, усланай каляровым асен-
нім лісцём. І вось у такім асенім сцэніч-
ным афармленні, пры сцішаных гуках
музыкі, спеве птушак школьнай дзецы
Іаанна Гайлевіч, Аня, Іга і Кая Зайкі,
Паўла Качэўская, Эмілька Мыдляк,

Маці

Ты навучыла мяне гаварыць.
А цяпер вучыш, як на свеце жыць.
Кожную слязу мне вышіраеш,
Добрую дарогу паказваеш.
Мне колькі на свеце жыць,
Тваіх добрых рук і ўспаміні
Ніколі не забыць.
Дарагая родная маці!
Скажы, як за ўсё дзякаваць.

Цудоўныя падарункі

Дастала я цудоўны падарунак.
Ён прыгожы дзіцячы малюнак.
Гэта руکі —
Як сонца ўспаміні.
Гэта сэрца —
Якое яшчэ б'е.
Гэта вочы —
Якімі на свет гляджу.
Гэта ногі —
Імі па зямлі хаджу.
Гэтых падарункаў многа яшчэ.
Гэта ўсё жыцьё маё.
Гэтых рэчаў я ў краме не купіла.
Гэта мне іх мама падарыла.

Думка на палянне

Сядзіць у зялёным лесе Ганка
І ўспамінае.
Гэта Янку нявернага праклінае.
„Каб ты здох!
Я прыгожая і маладая,
А тая Манька — старая!
Ты да мяне ўчора прыйходзіў,
За руку трymаў, мяне зводзіў.
Сёння без слова мяне мінаеш,
Нібы мяне ўжо не знаеш!”
Пасядзела Ганка і ўсталала,
Слёзы свае пазбірала,
Ціха праз лес пайшла.
І ніколі больш сумнай не была.

Уршуля Ігнацюк,
Ляўкова-Новае

Абход у Канюках

5 жніўня г.г. у вёсцы Канюкі ад-
быўся, як штогод, „абход”. У царк-
ве сабраліся мы а гадзіне 9. Пасля
літургіі ўзялі мы іконы і разам са
святаром і запрошанымі гасцямі
пайшли на пачатак вёскі, ад якога
святар пачынае асвячэнне гаспадар-
чых будынкаў. Затрымаліся мы пры
крыжы, дзе пасвяцілі ваду і адпра-
вілі паніхіду за душы пятнаццаці
жыхароў Канюк, замардаваных
у час II сусветнай вайны. Далей на-
кіраваліся на канец вёскі, да крыжа,
дзе памаліліся. Вяртаючыся ў царк-
ву, міналі мы нівы збожжа. Некаторыя
гаспадары прасілі пасвяціць іх
поле. У царкве святар сардечна па-
віншаваў усіх Ганнаў, а тром най-
больш заслужаным падараўваў па
просфірцы. Пасля пацалавання
крыжа разышліся мы па сваіх хатах
на сямейны абед.

З кожным годам бачым у час гэтага
свята штораз менш людзей з Канюк. Традыцыя, аднак, засталася,
і будзе яна працягвацца, калі не
дзецьмі, дык унукамі канюцкіх жыхароў.

Аня Іванюк,
Гімназія ў Нарве

Польска-беларуская крыжаванка н-р 48

Запоўніце клеткі беларускімі сло-
вамі. Адказы (з наклееным кант-
рольным талонам) на працягу трох
тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавы ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку н-р 44:
Мэта, ода, хутар, чапараха, каган,
метал. Рэха, тур, атака, апал, вораг,
хан, бараж.

Узнагароды выйграў: **Юстына**
Аўласюк са Старога-Беразова,
Юстына Асіпюк, **Януш Мінко** з ПШ
у Нарве, **Бэата Артэмюк**, **Дарота**
Тымашук і **Аня Бурак** з ПШ н-р 3
у Бельскую-Падляшскім. Віншаем!
Узнагароды чакаюць у рэдакцыі.

Аляксандар Парафінюк, Іаанна Патэнюк,
Мацек Пяхоўскі, Енджэй Чарвінскі,
Дарота Шымборская і Магда Ярца
па-мастаку дэкламавалі асеніні вершы
Віктара Шведа „Золата восені”, „Хто
памалываў лісты?”, „Бяроза”, „Лясныя
дактары”, „Мухамор”, „Вавёрка”, „Ба-
біна лета”, „Лістапад”, „Ягады”, „Рэ-
ха”, „Рабіна”, „Каляровы змей”.

На заканчэнне мастакай часткі трыв-
маючыся ў круге за ручкі з аграмаднай
грацыяй дзецы супольна прадэкламава-
лі верш паэта „Nasze miasto”, з асаблі-
вым натхненнем выконваючы апошнія
радкі:

I tak żyjemy jedną rodziną,
Po chrześcijańsku, z wiązą głębką
W szczęśliwe nowe jutro dzieckczynne
We wspólnym domu, w Białymstoku.

Потым наш госьць даў нам інтэрв'ю:
адказваў на шматлікія пытанні дзеций.
На іх просьбу чытаў ён свае вершы на
беларускай мове і прыпомніў таксама
верш „Wakacje” на польской мове, які
напісаў будучы дванаццацігадовым
хлапчуком. Падпісаў ён нам таксама
свае прыгожа аформленыя зборнічкі

дзіцячых вершаў на польской мове „Lata
wiatr skrzydlaty” і „Smiech nie grzech”.

Дзякуючы паэту надта сардечна за
супольнае падарожжа ў цудоўную кра-
іну паэзіі на крылах ветру і фантазіі дзе-
ци ўручылі яму наш святлічны Орден ус-
мешкі і ўласнаручна намаляваную вуч-
нямі на шкле карціну — сімвалічны род-
ны дом паэта. Дзецы праспявалі паэту
наша „Sto lat”:

Więc żyj nam sto lat
I uśmiech miej na twarzy.
Niech życie ci to wszystko da,
O czym serdecznie marzysz.

Няхай жа далейшае жыццё прыно-
сіць паэту многа радасці і шмат сіл да
такой прыгожай паэтычнай творчасці!
Хай жа вароты яго цудоўной паэзії буду-
ць заўсёды адчынены так для дзеций,
як і для дарослых. Усяго найлепшага
жадаюць Віктару Шведу дзецы са школьнай
святліцы Падставовай школы н-р 45 у Беластоку з іх выхавацелькай
Галінай Цыльвік і кірауніком святліцы
Веславай Смалькоўскай.

Да свайго тэксту далучаем наш
памятны здымак з сустрэчы з паэтом
Віктарам Шведам.

Галіна Цыльвік

Кожны павінен заўсёды чымсьці займацца

29 кастрычніка 2001 года наш клас
II „ц” з выхавацелькай Валянцінай
Бабулевіч пайшоў у Студзіводы, каб
у скансене Дарка Фіёніка пабачыць
выстаўку прац і пагаварыць з іх аў-
тарам і заадно дзядулем нашага клас-
нага сябра Петруся — спадаром Міка-
лаем Якубюком. Было нам вельмі
весела і пэўна таму ішлі захутка, так
што трэба было нас прытрымліваць.

На месцы чакалі ўжо тро асобы
з класа, якія жывуць блізка Студзіводаў, але
ні спадара Фіёніка, ані Петруся і яго
дзядулі яшчэ не было. Тады некалькі
дзядычынк пабегла да сп. Дарка, каб не
стаяць на панадворку, а хутчэй увайсці
у скансэн. Мы цікавіліся, як музей
выглядае ў сярэдзіне пасля таго, як да-
будавалі да яго яшчэ адну частку. А не-
каторыя паспелі ўжо змерзнуць, бо не
было надта цёпла, хаця свяціла сонца
і надвор’е здавалася быць прыгожым.

Хутка з’явіўся гаспадар, адчыніў
дзвёры і ўсе ўвайшлі ў музей. На свет-
лых драўляных сценах віслі малюнкі
і здымкі выкананыя сп. Якубюком. Мы
пабачылі на іх прыроду Студзіводаў,
сялянскія пейзажы, кветкі, дзяўчыну на
полі, нейкіх бабуль над рэчкаю. Маёй
сяброўцы найбольш спадабаўся малю-
нок з заходам сонца, а мне той, які прад-
стаўляў галаву каня.

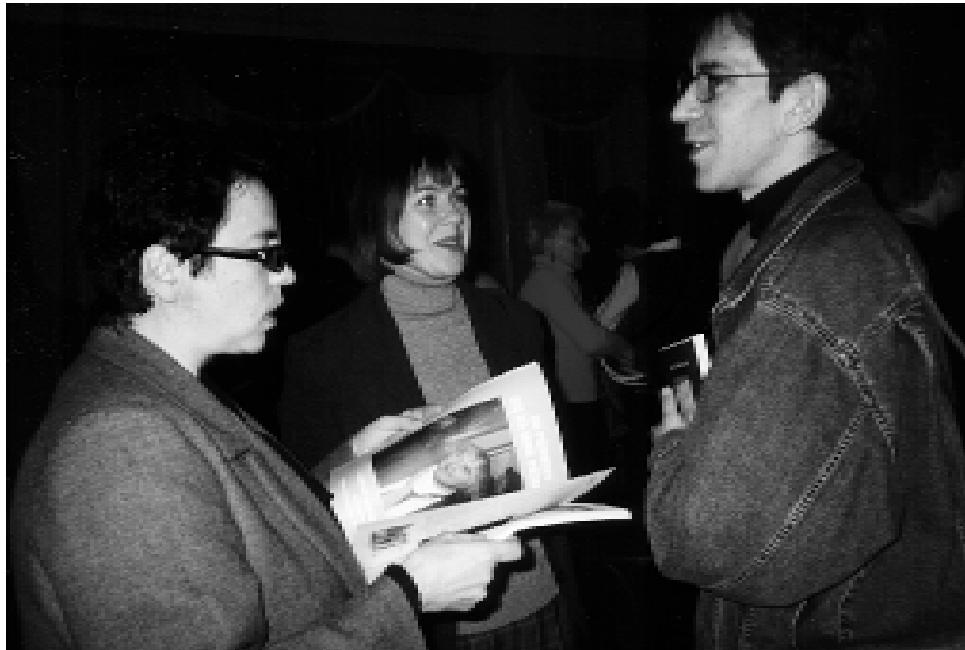
Нядоўга мы чакалі сп. Якубюка, хады-
ў той час сп. Фіёнік расказваў нам пра
новую частку музея. Хлопцы ахвяравалі
сваю дапамогу ў прыбранні скансена,
найбольш ахвотна ў сераду і чацвер —
тады, калі ў нас многа ўрокаў. Седзячы,
дзе хто мог, бо нас было шмат, мы ўба-
чылі праз акно, як ідуць спадар Якубюк
са сваім унукам. Неслі яны многа яблык
і розных, як старых, так і новых, даку-
ментаў, запісак, картаў Бельска і кні-
жак. Мы даведаліся, што Петрусёў дзя-
дуля кожны дзень назірае за надвор’ем,
спісвае тэмпературу паветра, а апрача
таго ловіць рыбу, рысуе карты Студзі-
водаў, збірае старыя дакументы, фата-
графуе, малюе, цікавіца нават неапа-
знанымі лятаючымі аб’ектамі (UFO). Не
лічыць сябе вельмі важным, кажа, што
чалавек вымушаны чымсьці займацца.
Аднаму тое выйдзе лепш, іншаму —
горш. Тады трэба або прафаваць далей,
або знайсці іншы занятаць. Мастак тлу-
мачыў нам, што не кожны можа ўмець
маляваць, але кожны павінен займацца
тым, што можа быць калісьці камусыці
патэрбным.

Пасля мы пайшлі на вогнішча, дзе
пяклі каўбаскі, і ў вясёлым настроі
вярнуліся ў школу.

Бася Жэрунь,
II „ц” кл. бельскай Гімназіі н-р 3

Porządek	▼	Rybak	▼	Humor	▼	Rytm	►		▼	
Podarek								Smok	Tron	Klos
Rzym	►			Balkon		Obóz	►		Piłka	
Piesek				Ob	►			Ono	►	
Dar	►			Jan						
Lakier			Jenot	►				Czas	►	
		On	►							

У краявідзе канца свету

Прамоцыя „Картак”. У новым нумары — тэксты Г. Кандрацюк. Злева — Ганна Кандрацюк, Гражына Харытанюк і Славамір Раубэ.

Фота Міры Лукшы

[1 ⚡ працяг]

сёння вітае нас сырым посвістам ліста-падавага ветру і сонцам. Таму чакае нас агонь на падворку, у хатцы дзядоў Багданавых — гарачыя размовы. Гэта пасля сустрэч ва ўніверсітэце, у Ваяводскай бібліятэцы і шалёных фолькавых рытмай у „Фаме” Аркестра Святога Мікалая. Хто кажа, што гэтыя ўсе сустрэчы

— толькі дзеля файнае кампаніі калег, але ж ці 200 асоб на канцэрце гэта не фестывальная публіка?

Ці ж Сакрата не цікавіць беларускі народ, а толькі стваранне беларускай культуры? — усё перажываў сярод ночы, крыху неспадзянава для мяне і, здаецца, для самога сябе, Конрад Крушэўскі, рэдактар „Gazety Współczesnej”, ужо добрых пару гадзін пасля Сакра-

тавага выступлення ў цісоўскай хатцы. Конрад рашиў, урэшце, што, як паляк, і як пісьменнік ды журналіст, мусіць веврыць у тое, што сёння існуе народ польскі. Задаў бобу Сакрат нават Крушэўску! Падумайце! Сакрат, толькі што з Ломжы, дзе яго яшчэ раз ушаноўвалі, сядзе і зязу пад партрэтам свойскага Адама Міцкевіча, правакаваў, успамінаў, адказваў на пытанні. Адзін з пазтаў усё мэнчыў яго пра нейкую метафізіку. Хацеў, каб наш Сакрат філасофстваваў. Сакрат гаварыў пра самае істотнае ў кожным радку, у кожнай косцы і крапцы свайго выказвання, а той паэт ніяк не адчуваў гэтага. А мы адчувалі. І Ганна заспівала Сакрату і нам усім старжытную падляшскую песню пра пошуку сваёй дарогі, свайго месца ў жыцці. Сакрат скапі Ганну ў абдымкі, выцалаваў з усяе моцы, прафесар і празік паляк Ян Камінскі, пры якім, шануючы яго вельмі, мы з Гандзяй пабеларуску размаўляем, узрушены пусці слязу (а ён з мужчын, якія не плачуть от так сабе), а Мацей дык увогуле выйшаў з хаты перажываць у самоце ў цермы ды на вятырьску... Калі такія жарсці і думкі ўскalыхваюць ваколіцу, жыць будзе і Цісоўка, бо энергія не прападае, і матэрыя — у вечным руху. Якраз „правінцыя” жывая быць мусіць, калі валацца ў пыл пыхлівия хмарачосы і штучныя выдумныя захапленні.

Міра Лукша

Па-польску і... па-беларуску

Лаўрэатам конкурсу стала Юліяна Дораш, співаючы з калектывам „Журавінка” беларускую песню „Мышкі”.

У VI Конкурсе дзіцячай песні „Z nutką za pan brat”, які 17 і 18 лістапада адбыўся ў Гайнайскім доме культуры, выступілі больш за 300 вучняў падставовых школ і гімназій Гайнайскага, Бельскага і Беластоцкага паветаў. Дзеці і моладзь співалі наогул на польскай мове. Сярод пераможцаў апынуліся вучні з Комплексу школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Бельску-Падляскім, якія співалі па-беларуску.

Ініцыяタрам конкурсу дзіцячай песні была наша інструктар Анна Баран. З самага пачатку формула конкурсу не мяняецца. Галоўная мэта конкурсу — паказаць мастацкі здольнасці дзяцей і моладзі, — заявіў дырэктар ГДК Мікалай Бушко. — У статуте нашага конкурсу не напісаны, што можна співаць толькі на польскай мове і таму калектывы ў нас співаюць і па-беларуску.

17 лістапада праходзілі ў Гайнайскім доме культуры конкурсныя выступленія вучняў, а 18 лістапада адбылося абвішчэнне вынікаў конкурсных змаганняў — гайнайскія дзеткі і моладзь разам з удзельнікамі конкурсу выслушалі канцэрт лаўрэатаў. Намеснік дырэктара Гайнайскага дома культуры Ірэна Пар-

фянюк, якая адкрыла канцэрт лаўрэатаў, заявіла, што ў конкурсе няма прызёрных. Лаўрэаты, апрача дыпломаў, атрымалі грашовыя ўзнагароды, фундатарамі якіх былі Гайнайскі дом культуры і Фонд „Царкоўная музика”. Член конкурснай камісіі Бярнард Беняконскі, які падвёў вынікі конкурсных змаганняў, адзначыў высокі ўзровень выступленняў маладых спевакоў.

Камісія, у якую ўвайшлі Януш Папай (старшыня), Сцяпан Копа і Бярнард Беняконскі, першыя раўнапраўныя ўзнагароды ў катэгорыі салістай падставовых школ прысвоіла Паўліне Юрчук з Гайнайскага дома культуры і Віялеце Аліфярук з Пачатковай школы н-р 3 у Бельску-Падляскім, а вылучэнні — Юліяне Дораш з бельскай „тройкі”, якая выступіла з калектывам „Журавінка”, Мартыне Валерыян з Бельскага дома культуры, Паўлі Рудэк з Пачатковай школы н-р 49 у Беластоцку і Каролю Врублеўскаму з Пачатковай школы н-р 4 у Бельску. У катэгорыі калектываў пачатковых школ першое месца заняла Студыя песні Бельскага дома культуры, а вылучэнні — калектыв „Журавінка” з бельскай „тройкі” і вакальнатаанцавальны калектыв Пачатковай школы ў Нараўцы.

Сярод дзяўчат па дыстанцыі 1500 метраў найлепш пабеглі: 1) Паўліна Чыжэўская з Гімназіі н-р 1 у Гайнайцы, 2) Дарота Барташэвіч з Гімназіі ў Дубінах і 3) Эва Маркевіч з Гімназіі ў Кляшчэлях. На дыстанцыі 2500 метраў найлепш зарэкамендавалі сябре: 1) Малгажата Асмольская з Гімназіі н-р 1 у Гайнайцы, 2) Тамара Кендыс з Гімназіі ў Дубінах і 3) Наталля Шварц з Гімназіі з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнайцы.

Найбольш ачкоў набралі дзяўчыны спартыўныя каманды з Гімназіі н-р 1 у Гайнайцы (першое месца), з Гімназіі

Вачыма паляка

Экзарцысты

3 мандатам

Ад нейкага часу паяўляюцца на карце Беласточчыны месцы, якія дзякуючы Апантаным Беларусам і іх сябрам па-новому пачынаюць функцыянаваць. Першымі былі Крынкі з Апантаным Сакратам Яновічам, яго Вітай Сакратас і часопісам. Цяпер такім другім месцам з'яўляецца Цісоўка з Апантаным Багданам Дудко. Крынкі і Цісоўку спалучае адно: калі б не Апантаныя, засталіся б яны паглынутымі капитализмам пунктамі на карце польска-беларускага пагранічча. Крынкі ажываюць дзякуючы „Літаратурным трывалогам”, Цісоўка — фестывалю „Свет на абочыне”.

Ёсць на карце Беласточчыны яшчэ шмат месцаў для апанавання Апантанымі. Важна, каб не спрайяць над імі экзарцызмаў-замоў ад д'ябла. Каб не штурхаць іх у азадак за тое, што грошы здабываюць найдзіўнымі шляхамі, закрэслівають кольцы наўкол мясцовасцей, з якіх выводзяцца і паказваюць свету, што зрух думкі там больш дынамічныя чым — хоць бы — у беластоцкай метраполіі. А тых „адчынільнікаў злога” найбольш у Беластоку. І, што дзіўна, сярод экзарцыстаў-актыўістаў шмат саміх беларусаў. Часта апраўдаюць свае дзеянні рознага віду мандатамі і, як самі кажуць, грамадскім адчуваннем. А паколькі д'ябал хітрамудра мяняе сваё аблічча, беларускія экзарцысты з Беластока размахваюць трыбулярам на ўсякі выпадак там, дзе нават і не прынілася б гэта зрабіць упалым анёлам. Д'ябал не толькі ўслізнуўся ў атакэнне Яновіча і Дудко, але і ўмацаваўся ў пару беларускіх асяродках у Беластоку, гэтых экзарцыстаў, разам з іхнімі мандатамі, як кажуць палякі, olewa, і адчувае сябе надта ж добра. Пакуль што, апананыя дастаюць гэтым кадзілам па сваіх чэрапах. Да далей нясуць шалённую ідэю беларушчыны і пагранічча. Няма, аднак, надзеі, што спачніць экзарцысты. І таму прапаную выдзяўбіці на гранічных табліцах Беласточчыны лозунг, які віднеў над Дантовым пеклам: „Пакіньце ўсю надзею ўсе, што сюды ўваходзіце”. Рабіце, аднак, сваё надалей. Бо ж сапраўды апананыя — самі экзарцысты, апананыя пошукамі д'ябла. Самі яго выдумалі, з сатанінскай намовы.

Мацей Халадоўскі

Найлепшыя бегуны-гімназісты

У Гайнайцы адбылося спаборніцтва гімназістаў на першынство павета ў бегах па перасечанай мясцовасці. Правялі яго супольна Школьны спартыўны саюз і Асяродак спорту і адпачынку ў Гайнайцы. У бегах прыняла ўдзел моладзь з адзінаццаці школ, разам 157 асоб.

Сярод дзяўчат па дыстанцыі 1500 метраў найлепш пабеглі: 1) Паўліна Чыжэўская з Гімназіі н-р 1 у Гайнайцы, 2) Дарота Барташэвіч з Гімназіі ў Дубінах і 3) Эва Маркевіч з Гімназіі ў Кляшчэлях. На дыстанцыі 2500 метраў найлепш зарэкамендавалі сябре: 1) Малгажата Асмольская з Гімназіі н-р 1 у Гайнайцы, 2) Тамара Кендыс з Гімназіі ў Дубінах і 3) Наталля Шварц з Гімназіі з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнайцы.

У класіфікацыі юнацкіх спартыўных каманд перамагла каманда Гімназіі н-р 1 у Гайнайцы, апярэдзіла яна каманды з гімназій у Нарве, Чаромсе, Нараўцы, Кляшчэлях, Чыжах, Дубінах, Дубічах-Царкоўных і Белавежы.

(яц)

Крыжы на дрэвах

Большае іх з кожным днём. Яны — свайго ро-
ду напамін, перасцярога для вадзіцелей, а такса-
ма ўшанаванне памяці загінуўшых у дарожна-
транспартных здарэннях.

— Як да крыжоў на абочынах дарог у месцы смерці
аўтамабілістаў ставіца закон? — пытаю ў Павято-
вой управе дарог у Бельску-Падляскім.

— Нас нікто дазволу не просіць. Людзі самі ставяць
крыжы, а нам у такіх трагічных момантах цяжка ігна-
раваць іх пачуцці, — кажа **Лешак АЛЕКСЯЮК**, за-
гадчык управы. — Шчыра кажучы, мы не рэагуем. Ка-
лі б хтосьці ўзвёў аграмадны крыж, які пагражай бы
карыйстальнікам дарогі, тады трэба было бы яго ўста-
раніць. Да гэтай пары крыжы на нашых дарогах не
перашкаджаюць добрай бачнасці, не пагражаютъ бяс-
пецы ўдзельнікаў транспартнага руху. Крыжы на або-
чынах дарог — далікатная справа. Упраўляючыя дарогамі дайшлі да вываду, што крыжы не толькі не
перашкаджаюць, але наадварот, папярэджаюць шафё-
раў. Можна сказаць, ратуюць ім жыццё. Мы не праяў-
ляем ініцыятывы ў гэтым напрамку, але і не супраці-
ляемся, калі сем'і загінуўшых ставяць і даглядаюць
крыжы.

— А што абазначаюць макеты або разбітыя машины пры дарогах?

— Часам дарожная адміністрацыя ў месцах частых
аварый ставіць высокія крыжы або спецыяльныя аран-

жавыя стэнды з чорнай крапкай, знакам „x” і лі-
кам дарожна-транспартных здарэнняў і загінуў-
шых ды параненых. Стаяць яны ў такіх месцах,
якія вадзіцелям здаюцца бяспечнымі, але ў якіх ча-
ста здараюцца аварыі. У Бельскім павеце такіх
месц і знакаў няма.

— Аўтамабілі часта пападаюць у прыдарожныя дрэвы...

— І многія прапануюць высечы іх, бо тады са-
маход паехаў бы ў чистае поле. Праўда, сутык-
ненне машыны з дрэвам дае трагічныя вынікі, але
гэта яшчэ не повад, каб не садзіць пры дарогах
дрэў.

— А вы садзіце ці высякаеце прыдарожныя дрэ-
вы?

— Сёлета высеклі мы 400 старых таполяў, а на-
садзілі 300 штук іншых дрэў, між іншым, рабіны.
Столькі ж пасадзім і ў наступным годзе.

— Ці папраўляеце дарожнае палатно?

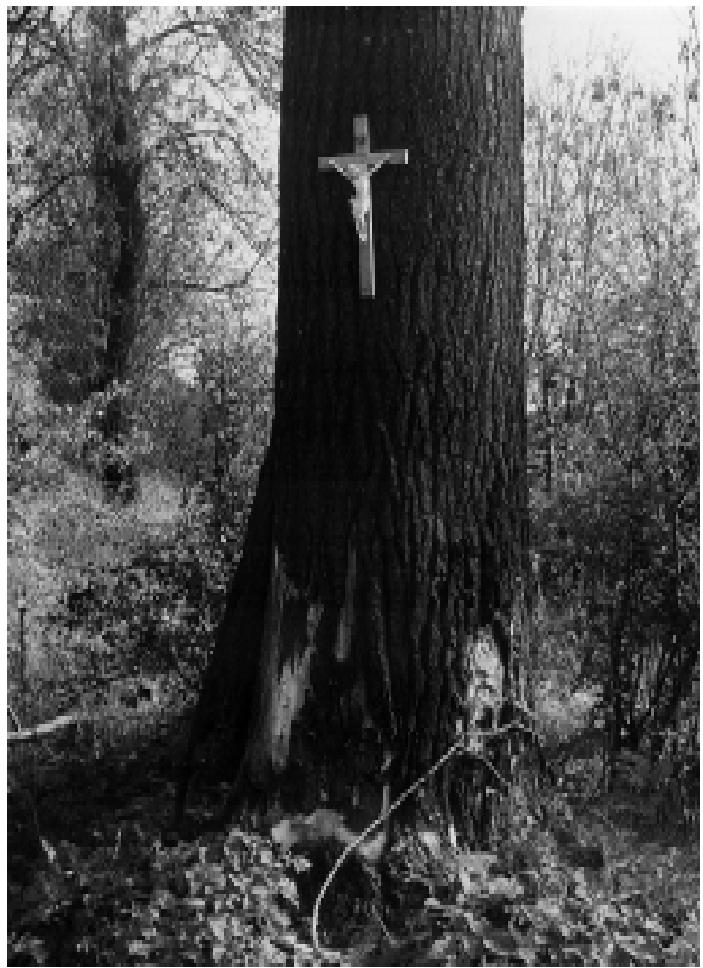
— Традыцыйна 8-10 кіламетраў у год.

— Дзякую за размову.

Гутарыў **Міхал Мінцэвіч**

Фота аўтара

Крыж на месцы дарожна-транспартнага здарэння на
шашы Бельск — Гайнайка. Тут 30 мая 2001 г. на лагод-
ным павароце каля Шытоў у разбітай на дрэве маши-
не згарэў малады чалавек.

Гаспадаркі з экалагічнай прадукцыяй

У Гайнайскім павеце 16 гаспадароў пе-
праводзяць гаспадаркі на экалагічную пра-
дукцыю. У выпадку расліннай вытворчас-
ці кожны гаспадар атрымлівае па 450 злотых
датацыі да кожнага гектара за патраты,
звязаныя з меншымі плёнамі. У пера-
ходны перыяд свае экалагічныя прадукты
гаспадары прадаюць як нармальную
вытворчасць і толькі дадатковыя грошы
з'яўляюцца стымулам для адыху ад тра-
дыцыйнай гаспадаркі.

Першы гаспадар на Гайнайшчыне па-
чай экалагічную вытворчасць у 1999 годзе,
але кінёу гэта па асабістых прычынах.
Другі заняўся экалагічнай прадукцыяй
у 2000 годзе, а ў 2001 годзе — дайшлі на-
ступных 15 чалавек. Сапраўдна захаплен-
не экалогіяй пачалося пасля сустрэч
у Сельскагаспадарчым дарадчым асярод-
ку ў Гайнайцы, у час якіх дэмантравалі-
ся магчымасці дадатковага заробку ад
продажу экалагічных прадуктаў.

Перавёшы гаспадарку на экалагіч-
ную вытворчасць, неабходна перастаць
карыйстца штучным угнаенiem і іншы-
мі хімікатамі ды браць для пасеву толькі
екалагічнае насенне. У жывёлагадоўлі
можна карыйстца, з невялікімі выклю-
чэннямі, толькі экалагічным кормам.

У экалагічнай гаспадарцы можна
дзеля паляпшэння плёну даваць выкапні
з мінераламі і арганічнае ўгнаенне —
з кампостаў або заворваною зялёной ма-
сю. З пустазеллем трэба змагацца мяня-
ючы адваведна пасевы. Збожжа не павін-
на састаўляць больш за 60% усёй раслін-
най прадукцыі. Больш трэба садзіць буль-

бы, буракоў або сеяць траў. Пасля не-
калькіх гадоў вырошчвання збожжа добра-
на нейкі перыяд пакінуць поле з засея-
най травой, каб пасля ізноў выараць луг.
Каб не расло зелле, трэба часцей падрых-
ляць зямлю і выцягваць яго культыватарам.
Маладое збожжа добра баранаваць
уздоўж і ўпоперак поля, — кажа Рышард
Вось, супрацоўнік Дарадчага сельскагас-
падарчага асяродка ў Гайнайцы.

У тых рэгіёнах Польшчы, дзе многа гас-
падароў займаецца экалагічнай гаспадар-
кай, пабудаваны прадпрыемствы, якія пе-
рапрацоўваюць гэту вытворчасць. Пла-
цяць там за экалагічную прадукцыю на 25-
30% больш, чым за звычайную. У нас яш-
чэ толькі ўзнікаюць экалагічныя гаспадар-
кі, якія ў пераходны перыяд не могуць пра-
даваць свае прадукты як экалагічныя.
Пасля цана на экалагічныя тавары будзе
залежаць ад таго, ці ўзнікнуць адпаведныя
перапрацоўчыя прадпрыемствы. У Поль-
шчы яшчэ няма вялікага зацікаўлення экалагічнымі прадуктамі ў магазінах і таму
асноўным пакупнікамі такіх вырабаў з'яў-
ляюцца жыхары заходніх краін. Аднак,
каб давезці туды прадукты, трэба іх пера-
рабіць. На Заходзе добра прадаеца капуста, агуркі, цыбуля, гарбузы. Беластво-
кае збожжавае прадпрыемства заяўляла,
што можа купляць экалагічнае збожжа
асобна, але патрэбныя вялікія колькасці,
каб быў прыбытак ад асобнага яго скла-
давання. Зараз прыбытак можа даць вы-
рошчванне лячэбных траў, чым і пачалі
займацца гаспадары на Гайнайшчыне.

Аляксей МАРОЗ

16-18 лістапада 2001 года ў Кляшчэлях
адбыўся XX Агульны сход Брацтва праваслаўнай моладзі. Трохдзённае спатканне па-
чалося ў пятніцу вячэрні, якую ўзначаліў
уладыка Грыгорый. Субота адведзена бы-
ла дыскусіі. У святой літургіі ўдзельнічаў
уладыка Іакаў, які таксама прымаў удзел
у сходзе Брацтва. Дэлегаты Агульнага сходу
падвялі ўнікі дзейнасці Брацтва за 2001
год. Потым ўдзельнікі сходу мелі магчы-
масць займацца ў дыскусійных групах, якія
абмяркоўвалі наступныя тэмы: вобраз пра-
васлаўя і праваслаўных у польскіх сродках
масавай інфармацыі, нацыянальная тоес-
насць і канфесійная традыцыя, роля маладёжнага
брацтва ў жыцці Царквы. На субо-
тнім спатканні вялася дыскусія на тэму да-

На рэабілітацыйным аддзяленні

Хвароба зняволвае ўсіх адноўка-
ва, старых і маладых, бедных і бага-
тых. Ад яе не выкупішся. Здаровыя не
спагадаюць хворым. Нават тыя, якім
належыцца ў абязвязку несці ім даламо-
гу.

Чужая рана не баліць, кажуць у наро-
дзе. У публічнай амбулаторыі да специ-
яліста траба чакаць некалькі месяцаў, ха-
цца праўда такая, што ў дзень некалькі
асоб ён прыймае. Калі б звярнуць тако-
му ўвагу, дык пачуеш у адказ: „Як спя-
шаешся, дык да прыватнага ідзі”. Абdzi-
раюць людзей са шкурой медыкі, быццам
сумлення не маюць і Бога не баяцца. За-
тое ў прыватных кабінетах адчувае сябе
чалавек панам. Аднак ёсць і публічныя
установы, у якіх паціента палічача чалавекам,
спагадаюць ды ветліва аблу-
жаць.

Аддзяленне рэабілітацыі Гайнайска-
га шпітала пачало працаваць з пачат-
кам студзеня г.г. Змяшчае яно дваццаць
пяць ложак. Гэта кропля ў моры патрэб,
зважыўшы тое, што аблугаўвае яно
тры паветы: Гайнайскі, Бельскі і Сямя-
тыцкі. Хворыя з накіраваннем больш за
месяц чакаюць. Я быў паціентам ад-
дзялення ў кастрычніку. Самы лепшы
ўспамін застаўся ад гэтага лячэння.

У прыёмнай аблужылі мяне хутка
і ветліва. Такая ж ветлівасць медсёсцёр
і лекараў спадарожнічала да канца ля-
чэння. У трохмеснай палаце кампанію
составілі мне Янка (спявак) з Гародчы-
на і дзядуля з Прыбудак. Паколькі першы
аказаўся вяслым кампаньёнам (усё

спяваў ды спяваў), так з дзядуляй цяж-
ка было дамовіцца. У яго быў параліч
левага боку пасля інфаркту. Са старэ-
чам шпітальны персанал абыходзіўся як
са свянцонім яйкам. Ды не толькі з ім.
Тым, якія не маглі хадзіць у залу прак-
тыкаванняў, рэабілітанкті масаж у па-
лаце рабілі або калясачкай вазілі.

Заняткі па рэабілітацыі праводзіла
пані Кася. Цудоўная кабета. Спагадлі-
васць да хворага, ветлівасць і вопыт
прафесіянала на работе — гэта яе ры-
сы. А трэба адзначыць, што ў час рабо-
чага дня пані Кася даглядала дзесяткі
паціентаў. Аднаму „ровар” прызначы-
ла, іншаму „лічыльнік” для масажу ног.
Найбольш кілентаў было на „падвес-
ку”. Я пазнаёміўся з двума паціентамі:
Мікалаем Грыгаруком з Кленік і Пят-
ром Мамоткам з Бельска-Падляскага,
родам з Арэхвічай. Мікалай пацірпеў
у выпадку. Сем гадоў мінула з таго ча-
су, ад двух гадоў лечыцца. Дабіўся по-
спехаў. Пры развітанні сказаў мне: „Бу-
ду хадзіць”. І я паверыў, бо прыкмету
у яго сілу волі. Хацелася б і Пятру Ма-
мотку такое ж пажадаць ад шырага
сэру.

Лекары Багуслаў Скепка і Іаланта
Суліма-Пашкевіч апякуюцца штодзень
хворымі ў Гайнайскім аддзяленні рэабі-
літацыі. Цудоўныя яны людзі! Прафесія-
налы яны ў Гайнайскім ЗОЗе. Каб
больш такіх сустракаць нашым паці-
ентам.

Уладзімір СІДАРУК
Фота аўтара

Братчыкі ў Кляшчэлях

лучнія Брацтва да Сусветнай федэрацыі
студэнтаў-хрысціян (World Student Christian
Federation). Федэрацыя памагае Царкве ў яе
місіі, падтрымоўвае моладзь у штодзённым
жыцці шляхам вывучэння Бібліі і дзеянияў
на карысць міжнароднага міру і міжнарод-
най справядлівасці. Адбыліся таксама давы-
бары ўладыка Брацтва. Віцэ-старшынёю па
справах летніх акцыяў стаў Яраслаў Сахар-
чук, а каардынаторам па замежных справах
— Магдаліна Мулярчык. Прадстаўлены бы-
лі прапановы да дзейнасці Брацтва на 2002
год.

Спатканне закончылася ў нядзелю, 18 лі-
стапада, святой літургіяй і кароткім падвя-
дзеннем дзейнасці братчыкай.

Паўліна ШАФРАН

„Буду хадзіць”, — сказаў Мікалай Грыгарук.

ЯК МЫ БАНДЫТА ЗЛАВІЛІ

Быў пачатак ваеннаага становішча, восьмідзесятага гады. І быў такі час, калі ў сэрцах многіх высіпавала рэвалюцыя, а розныя дробныя падлюгі карысталіся гэтым.

Сяджу я калісь у рэдакцыі, працую. Зайшоў у мой пакой Міхась Хмялеўскі. Хадзі, кажа, да машыністак, а голас яго аж дрыжыць. Паслухай, што ў нас цяпер дзеецца.

Я амаль бягу разам з ім. Там, у пакой, дзе калісці сядзелі машыністкі і сакратарка, адбываліся ў нас усе закулісныя падзеі, купля цяляціны, яек, бараніх галоў, якія навучыў нас варыць наш сябру, балгар Жорка Андрэй. І туды найчасцей заходзілі розныя людзі, якія наведвалі нашу рэдакцыю, а не мелі такіх важных спраў, каб адразу ісці да галоўнага рэдактара.

У пакой сядзеў незнаёмы малады мужчына. Некалькі наших супрацоўнікаў пацяшалі яго. Ты падумай, сказаў Міхась, во чалавек з Саюза аўтафурай (TIR) прыехаў, а яму звёзды на машыне белай фарбай замалявалі.

Успомніліся мне пасляваенныя, амерыканскія „студэбекеры” з белымі пяцікутнымі звёздамі на кабіне. А што, пытаюся я, на рускіх аўтафурах звёзды на маляваныя? Так! — у вачах гэтага маладога чалавека ледзь не паявіліся слёзы.

Ну, дык пазвонім у міліцыю. Калі чалавек трапіў у бяду, натуральна, што ён

прыйшоў у рэдакцыю беларускай газеты за дапамогай. У той час яшчэ не было ў Беластоку беларускага консульства, і з многімі проблемамі людзі звязаліся да нас. Я ўзяла трубку, каб званиць, але госьць скіпіў мяне за руку: не трэба, яны зробіць тады яшчэ горш.

А адкуль вы будзеце? — запыталася я. З Кіева, кажа. І, няпрошаны дадаў, што закончыў там політэхнічны інстытут. Я са здзіўленнем глянула на яго: што як што, а чалавек, які атрымаў у Кіеве адукацыю, гаварыў бы дасканала на рускай мове. Гэты ж чалавек гаварыў па руску прыблізна так, як калісь гаварылі ў Баброўніках (цяпер, пэўна, у суязі з адкрытым пагранічным пераходам, усе гавораць значна лепш). У маёй галаве мільганула: манюка, або не мае ніякай адукацыі, або... І мне стала страшна...

Мае сябры і сяброўкі так спачувалі гэтому чалавеку, што я пасадомілася за свае думкі і праз нейкі час забылася нават пра сумненні (звёзды, вышэйшая адукацыя). Але ўсё ж я запыталася, на якой вуліцы стаіць яго машына, каб на свае вочы ўбачыць, як яна выглядае, аблітая белай фарбай. Сказаў, вядома. Ездзі з рэдакцыйным шафёрам паглядзець. А дзе там, нічога няма. Украілі, сцвердзіў наш госьць, не міргнуўшы вокам. А хто яго ведае, мо і ўкраілі. Вяртаемся ў рэдакцыю. Ужо нехта зрабіў яму гарбатку. У міліцыю званиць госьць не дазваляе: ён сам усё залатвіць.

Больш аў верасні 1939 года

(працяг; пачатак у папярэднім нумары)

У 1939 г. амаль усё беларускае, украінскае і ўрэйскае насельніцтва Усходніх Краёў урачыста вітала Чырвоную Армію. Давяла да таго шматвяковая палітыка неталерантнасці, якую праводзілі польская ўлада. Усе разважалі, што пры царскай Расіі было лепш, бо быў доступ да значных пасад, забяспечана была, а нават падтрымлівана свобода права-слайной веры. Ну, а цяпер, калі не будзе ўжо паноў, то наступіць на зямлі сапраўдны рап. Незадаволенымі маглі быць толькі адзінкі, якім удалося ўладкавацца пры санацыі. Палякі на прыход Чырвонай Арміі глядзелі панура, бо бачылі, як на працягу няпоўнага месяца загінула Польшча, можа і несправядлівая і небагатая, але, тым не менш, жаданая і каханая. Трэба прызнаць, што ў 1939 г. савецкія вайскоўцы вельмі добра адносіліся да народа. Тадышнія нямецкія аташэ ў Маскве Э. Кёстрынг пісаў, што „Чырвоная Армія з'яўляецца найболыш саліднай часткай дзяржаўных установ СССР”. Гэта канстататація згодная з назіраннямі старожылаў у 1939 г. Але калі прыбыла прысланая з БССР савецкая адміністрацыя, якая часта складалася з п'яніц, бабнікоў, цемрашалаў, дзяржымордаў і ворагаў усялякай свободы, то яна стала штучна тварыць „ворагаў” і незадаволеных. У Заходній Беларусі не было ўжо „кулакоў”, жыхшых з працы парабкаў, таму „кулакоў” трэба было стварыць, каб рэчаіснасць была згоднай з ленінска-сталинскай тэорыяй аб „класавай барацьбе”. Таму да „кулакоў” залічвалі тых, хто быў разумнейшы, здальнейшы, больш працаўніцкі і лепш вёў сваю гаспадарку. У рэзультате неразумных дзеянняў ад лютага 1940 г. па 21 чэрвеня 1941 г. з Заходнім Беларусі было дэпартавана, без суда і доказу віны, больш за 120 тыс. чалавек, плюс да таго калі 5 тыс. было асуджана судамі. У першую чаргу пайшлі былыя польскія чыноўнікі, гандляры і асаднікі, якія за ўзбелілі ў 1920 г. атрымалі на Крэсах зямельныя участкі. На гэту тэму

брэсцкая абласная газета напісала: „Ім (асаднікам) хацелася зямлі, але яны не падумалі аб тым, што можна было авалодаць зямлём польскіх памешчыкаў; ім захацелася ў 1920 г. беларускай і ўкраінскай зямлі. Вось мы і завязем іх туды, дзе ёсць многа пустой зямлі”, значыць — у Сібір. Затрымана была частка былых польскіх вайскоўцаў, узятых Чырвонай Арміяй у верасні 1939 г. На дзень 30 ліпеня 1941 г. у СССР апынулася 389 392 былых грамадзян Польшчы (Д. Ваўкагонаў: „Трыумф і трагедыя”, том II, стар. 38). Некаторыя польскія даныя падаюць, што было вывезена каля 2 млн. палякаў. Гэты лік — завышаны, палякі не складалі 15 працэнтаў усяго насельніцтва Заходній Беларусі і Украіны. Пры ўсіхім прыгучэнні зямель, заўсёды неабходны час, каб насельніцтва паступова „ўрасло” ў новую рэчайснасць. Праваслаўныя старожылы прыкметлі, што ва ўнутранай палітыцы СССР адсутнічае розум. Гэта было страшна. Ніякі зневінны вораг не змог зрабіць Расіі і яе пераемніку — Савецкаму Саюзу столькі зла, як зрабілі ўнутраныя нягоднікі, дуракі і прайдзізветы.

Мала хто цяпер ведае (а постсавецкія гісторыкі аб тым зусім не ведаюць), што нямецкая авіяцыя ў верасні 1939 г. на тэрыторыі, якая мела адысці да БССР і УССР, бамбіла толькі чыгуначныя вузлы, эшалоны, рэдка прамежныя станцыі. У цэнтральнай Польшчы яна дазваляла сабе бамбіць гарады, у якіх польскае насельніцтва гвалтоўна разбройвалася ў 1918 г. кайзераўскае войска. Аб гэтым ведалі многія ўдзельнікі кампаніі 1939 г., цяпер гэтыя падзеі адышлі ў забыцце. На гэтыя ж тэрыторыі і нямецкі вермахт вёў сябе досыць карэктына: у Бельску, на тра туарах, стаяла многа цікайных і зявак, выйшаўшых пабачыць нямецкую армію і яе матарызаваныя дывізіі. У рэзультате такога спакойнага захавання насельніцтва немцы ўжо на другі дзень выпусцілі ўзятых заложнікаў, абы чым і абвясцілі ў аб'явах, якія былі расклейны на стаўбах

Рассеўся. Задаволены, п'е той чай. Не думае ўжо пра прыкрасы і пра страту самахода, Во мне, каб з дзяўчынай нейкай пазнаёміцца, кажа ён. І мы ўсе гаворымі з ім цёпла, як з „рускім”. Мне ўспомнілася, што хлопец, які працаўваў у скульптара Альбіна Сакалоўскага хадзеў пазнаёміцца з кімсці з Саюза: той бы прыехаў да яго, а ён бы паехаў туды. Дальбог, гэты чалавек ужо замарочыў і мне галаву. Прынамі настолькі, што я завяла яго да Альбіна ў майстэрню (пойную біжутэрыі, якую таксама рабіў Альбін) і здала на рукі таго хлопца Тадка, які хадзеў з ім пазнаёміцца. Вядома, найперш яшчэ пазваніла і запыталася, ці можна.

З пачуццём добра выкананага абавязку я вярнулася ў рэдакцыю, дзе працягвалася яшчэ дыскусія. Усе яго вельмі шкадавалі. У маю душу ізноў улезла нейкай раздвоенасць. Ну, але ж сказаў, што ён „рускі”...

На другі дзень „госьць” паявіўся ў тым жа пакой ізноў. Гаворыць, што хадзеў бы ён пазнаёміцца з дзяўчынай. Клічам Янку Штахельскую з „газеты”. Панна ж! Усе сышлі ў кавярню. „Госьць” нешта гаворыць неўпадпад пра ўчарашні вечар, бо той хлопец узяў яго на імяніны і там ён меў ужо дзяўчыну. Янка глядзіць на яго з недаўменнем, а мяне пачынаюць ізноў распіраць падазрэнні. Самаход украдлі, а ён сабе пагульвае?.. У пэўным моманце кажу, што мне трэба ў туалет, і выходжу пад зоркім вокам „госьця”.

і сценах яшчэ ў лістападзе 1939 г. У Кляшчэлях, як у нармальны час, было на вуліцах поўна народу, які прыбыў на кірмаш, а заадно і пабачыць нямецкіх салдат, якія з аўтамашын абсыпалі дзяўчат цукеркамі, забранымі са складоў і зрабаванымі ў ўрэйскіх крамах. На станцыі ў Чаромесе навакольныя жанчыны масава разбіралі з разбітых вагонаў бавоўну і нямецкія вайскоўцы глядзелі на гэта зычліва. Жанчыны, вядома, не ведалі, ці нямецкія салдаты не паспелі яшчэ азвярэць, ці можа ад іх камандуючага, а быў ім ген. Г. Гудэрыйян, адзін з самых таленавітых нямецкіх генералаў, даў загад сваім падначаленым весці сябе беззаганна, ці можа пры пераговорах савецкія ўлады паставілі на від немцам, каб іх авіяцыя і армія не бушавалі занадта на беларускіх і ўкраінскіх землях Польшчы. Наступны падзеі паказалі, што гэта было абгаворана паміж савецкім і нямецкім бакамі: „мабілізаваны ў першай мабілізацыі 30 сакавіка беларусы і ўкраінцы, якія былі перавезены на заходнюю граніцу і ў так званы „польскі калідор”, там папалі ў нямецкі палон і там прарабывалі да самага вызвалення Чырвонай Арміяй, але салдат з Крэсай Усходніх, якія папалі ў нямецкі палон пасля 17 верасня і пры капітуляцыі Варшавы, немцы пераправілі цераз дэмаркацыйную лінію, цераз Буг, да саветаў. Агульнае перададзенне, што савецкія салдаты беларускай нацыянальнасці, бачачы поўны развал польскай арміі, самі паспелі прыйсці да моіх і там беларускія страты ў вераснёвай кампаніі 1939 г. былі мінімальнімі. Такім чынам, пакуль што, славуты пакт аб неагрэсіі ад 23 жніўня 1939 г. быў заходнім беларусам на карысць. Постсавецкія гісторыкі гэтага не разумеюць, а магчыма не мелі і не маюць магчымасці разумець. Для палякаў сітуацыя стала трагічнай: частка іх аказалаўся ў БССР і УССР, частка — на землях, якія немцы прыгучылі да Райха, а галоўная частка — у так званым Генеральнym Губернатарствe.

(заканчэнне будзе)
Мікалай Калчук

У вестыбулі папярэджаю швейцара, каб не выпускаў гэтага чалавека. Хапаю тэлефонную трубку і званю Тадзіку. Мне здаецца, што гэты чалавек не той, за каго падаецца, гавару яму, а ён мне на тое, што гэты падлюга ўзяў у яго гроши на бензін, які нібыта меў у машыне. Прыводзь, кажу, міліцыю, бягом.

Стаю ў вестыбулі, а ўжо наш госьць імчыцца з кавярні да выхаду. Толькі ступіў на ступеньку, як перад ім выраслі два міліцыянеры. Папрашу дакументы, сказаў адзін з іх. Глянуў, усміхнуўся іранічна і паказаў іх другому. Спакойна, гэччаня яны ўзялі нашага гостя пад пахі.

Цяглі ў суд тады толькі Тадзіка, бо толькі ад яго той „госьць” выцягнуў гроши. Але адурманіў ён значную частку „ніўцаў” уключна са мною. Дзякую Богу, што ўдалося мне вырвацца з гэтага летаргу: трэба памагаць сябрам. Наш герой ужо быў вядомы міліцыі. Яго шукалі ў вясеннаццаі справах. На жаль, яго не пасадзілі: шкада дзеля таго, кога нэндзнага ашуканца цёпла гаспадца. Наш „рускі” выйшаў на свабоду, і невядома, як далей склаўся яго лёс. Моя цяпер ён выступае ў ролі гостя з Амерыкі... Спрыгнты быў.

А я ад таго часу заўсёды пайтараю сабе: вер толькі сваім вачам і вушам, сваім адчуванням. Мне ж адрэзу не пасавала ў гэтай сітуацыі, а ўсё ж прадставілі мне яго як пакрыўдженага руска-га, і я пры гэтым крыйтэрыі засталася.

Ада Чачуга

АНТОСЕВЫ турботы

Антось нарадзіўся і пражываў з бацькамі ў вёсцы. Быў адзіным іхнім сынам. Дапамагаў у гаспадарцы, якая была добра абяспечана сельскагаспадарчымі прыладамі і дагледжана бацькамі. Планавалі яны, што Антось, як адзіны сын, будзе наследнікам на бацькаўшчыне. Аднак сталася інакш. Антось закончыў курсы і набыў кваліфікацыю шафёра. Уладкаўся на працу ў горадзе, у транспартным прадпрыемстве. Жылося яму добра, бацькі дапамагалі фінансава і купілі яму кватэрку на ўласнасць.

Антось пазнаёміўся з Гражынай, прыгожай дзяўчынай, якая працаўала медсестрой у адной з беластоцкіх бальніц. Ажаніўся з ёю. Гражына перайшла на праваслаўе. Пачалося сямейнае жыццё. Нарадзіўся ў іх дзеўчынка, якіх ахрысцілі ў царкве. Жывуць яны згодна, ходзяць у царкву ды і касцёл ім не перашкаджае. Калі ў краіне пачала ўпадаць камуністычныя змены, Антось зволыўся на г.зв. „куранёўцы”, якую атрымоўваў уесь год. Цяпер ён з'яўляецца беспрацоўным і не атрымоўвае ані грошика. Антосевы бацькі аддалі гаспадарку дзяржаве за пенсію і Антосю няма чаго вяртацца ў вёску. Але бацькі як толькі могуть так дапамагаць сыну ды ўнукам. Калі ўрад увёў рэформу аховы здавоў, Гражына, Антосева жонка, атрымала паведамленне, што будзе звольнена з працы ў бальніцы. Пры ўсіх агульнавядомых клопатах у ахове здавоў не прадбачаеца, што яна дзе-небудзь атрымае працу. Іхня дзетка яшчэ вучыцца ў сярэдніх школах. Бацькі Гражыны, хадзяць жыццю ў дастатку, не дапамагаюць дачцэ толькі з-за таго, што яна памяняла веравызнанне.

Вер – не вер

Дарагі Астронку! Вельмі непакоіць мяне сон, які мне прысніўся ўчора. Ніяк сама не могу расшыфраваць яго і тыму пішу табе. Прашу, дапамажы.

Вось сніца мне прыгожы, пушысты торт. Быццам я сама яго спякла. Ён ляжыць на падстаўцы, а я пачынаю яго дзяліць сваім гасцям. Прауда, я гэтых гасцей не бачу, але ведаю, што адкроіваю кожнаму па вялікім кавалку торту.

Адкроіла я першы кавалак — пульхны бісквіт, шмат крэму (здаецца, з ананасамі ці іншымі фруктамі), адным слоўкам — чуда. І дала некаму. Рэжу торт даўней. Другі кавалак — нейкі меншы, і не такі прыгожы. Трэці — зусім маленечкі. І раптам бачу, што на падстаўцы ўжо не засталося нічога. Пустое месца! А дзе ж мой торт?! Куды ён падзеўся? Я ж адрезала ўсяго некалькі кавалачкаў...

Астроне! Думаю ўсё ж такі, што мой сон прадвяшчае нешта кепскае. Вельмі баюся. Адкажы!

Аня

Аня! Калі сніца хлеб, пірагі, булкі ці торт, то ўсё гэта мае не аднолькавае значэнне. Вось, напрыклад, хлеб у сне

можа абазначаць задавальненне і здароўе, калі ён белы і светлы. Калі ж сніца хлеб чэрствы, чорны, трэба быць падрыхтаваным на цяжкую працу і беднае, небагатае жыццё.

Таксама калі сніца, што ты ясі булку, дык чакае цябе здароўе, прыбытак і поспех у справах. Так, як і ў выпадку белага хлеба.

Але калі ўжо сніца пірагі, дык чалавек можа апынуцца ў патрэбе, збяднені.

Наконт торта ёсьць яшчэ цалкам іншыя меркаванні. Торт у сне абазначае вясёлую кампанію. Разглядаючы твой (цалкам арыгінальны) сон, можна сцвердзіць, што будуць у тваіх справах нейкія праўблы. Відаць, што тваё жыццё было дагэтуль даволі вясёлае і бурлівае (з увагі на тое, што той торт быў пульхны і з вялікай колькасцю салодкага крэму, але па меры таго, як ты яго дзяліла, ён танчэй і марнёў). Бадай, і тваё жыццё адгэтуль будзе менш вясёлае і радзей ты будзеш бываць у кампаніі. Но нешта важнае ты размяняла на дробныя, а выхаду з гэтага пакуль што не відаць.

Астрон

Кляшчэлеўская галаваломка

Кожны самаўрад лічыць прыбытак з кірмашовай аплаты. Таму чыноўнікі, якія займаюцца гэтай справай, па-рознаму ставяцца да службовых абавязкаў. Свяка „прапусцяць” з фурай, на знаёмага „прыплющаць” вока (меншую стайку возмуць), а з апошніх бяруць аплату па законе. Вось што заўважылі жыхары Кузавы.

5 лістапада, у панядзелак, шмат людзей заехала фурманкамі на плошчу кольшняй школы ў Кляшчэлях, якая мяжуе з рынкам. У гэтым ліку былі двое нашых аднавяскоўцаў. Пры ўездзе ніхто не гаварыў, што трэба ім плаціць. Праблема пачалася з таго, як Дзмітры Р. хацеў вы-

сяць трактарам з пляцоўкі. Нечакана з'явіўся тады гмінны інкасатор і, зачыніўшы браму, патрабаваў 2 зл. „таргавага”. Дзмітры Р. заплаціў, на што атрымаў дзве квітанцы (па 1 зл.). Да Мікалая С. нават не падышоў. З „рускім” інкасатор схапіўся за плечы, паколькі гэты не хацеў плаціць грошай. Здарэнню прыглядаўся паліцэйскі, але не зреагаваў. Дзіўнае, што ў Кляшчэлях патрабуецца аплата за плошчу, якая мяжуе з рынкам. Калі гміна арганізавала платную стаянку ў гэтым месцы, дык павінна паставіць адпаведны знак. Інакш сяляне думаюць, што іх абманваюць.

(ус)

Шлёнскае вяселле

На Шлёнску вяселле выглядае зусім інакш як у нас, на Падляшшы. У асноўным розніца яно лікам гасцей. Пераважна запрашаецца каля 60-70 чалавек, а не як у нас — больш за сотню.

Рэстаран, у якім адбываюцца прыём і танцы, вітае маладажонаў не хлебам і соллю, а бакаламі шампанскага. Сталы для гасцей упрыгожаны цудоўна — у двух колерах: на першы дзень бела-бардовы, на другі — бела-жоўты. У адрозненні ад нашых традыцый, на столах загадзя няма ніякіх страў. Ні салатак, ні мяса, ні хлеба. На столах няма таксама гарэлкі, напояў і фруктаў.

Першай стравай, якою частуюць гасці, з'яўляецца галёнка (рулька) і зразы з шынкі, фаршираваныя меленым мясам. Да таго падаюцца шлёнскія клёцкі (нашы бульбяныя галушки) з густым соусам. Бульбы не падаюць увогуле.

Пасля афіцыянткі забіраюць ўсё са сталоў, мяняюць посуд. На 15 мінут госці маюць „спакой”, на столах няма ні-

чога, што можна было б з'есці. Да першай стравы не падаюць гарэлкі. Гасцей у той час забаўляе музычны гурт.

Пасля 15 хвілін на столах паяўляецца гарэлка і... кава з пячэннем. Такое меню выклікала здзіўленне ў гасцей з Падляшшы, бо як піць пад пячэнне? Аказваецца, што можна, і карэнныя сілезцы гэтamu не здзіўляюцца. Потым зноў ўсё знікае са сталоў і наступае чарговы 15-хвілінны перапынак. Аднак потым паяўляюцца ўжо мясныя стравы і такая сітуація паўтараецца амаль да самой раніцы.

Сярод рэгіянальных страў маю ўвагу прыцягнуў богарч — суп з чырвоным і зялёным перцам, памідорамі, кукурузай і парэем, ячной кашай і бульбай. Усё гэта на мясным вывары са свіных ножак.

З супоў на вясельным сталае вылучаўся жу́р — кіслы суп з бульбай, кашай і кавалачкамі смажанага бачку і каўбасы. Ціканасцю былі вараныя бракулы і цвятная капуста з гуляшом з курыных сэрцаў і смажаная белая і чырвоная ка-

Новая павятовая дорога

Здаўна існавала пушчанская дарога з Нараўкі ў Белавежу, але доўгі час ёю нельга было карыстацца. Праезд аўтамашын быў тут забаронены лясной службай.

З Белавежы ў Нараўку трэба было дабірацца акружной дарогай цераз Гайнайскую, пры tym у два разы даўжэйшай. Сёлета гмінныя ўлады дамовіліся з ляснымі кіраўнікамі, што лясная дарога На-

раўка — Белавежа атрымае статус павятовай. Зараз гэта дарога публічная даступная, апрача грузавікоў. Пакуль што гэта жвіроўка на адrezку 15-ці кіламетраў.

Актуальная павятовае старства не мае фінансавых сродкаў на мадэрнізацыю гэтай дарогі, але з часам можна спадзявацца тут лепшага дарожнага стандарту.

Мікалай ВАРАНЕЦКІ

скі. А ў Вітаве прыкмету ў знак „Piaski 2” Спініўся я побач указальнік і паглядзеў на табліцу. Нічукъ не памыліўся. Выразна было запісаны, што ў Пяскі 2 км. Цікава, хто і калі ставіў знакі, бо мне здаецца, што такія памылкі не павінны здавацца на нашых дарогах. Што тады падумаюць замежныя турысты, якія ўсё больш наведваюць Белавежскую пушчу?

(ус)

Дарожная

анамалія

Едучы з Пяскай у Вітава, што ў Дубіцкай гміне, на скрыжаванні дарог стаіць знак „Witowo 3”. Нічукъ я не засумніваўся ў гэтым, паколькі дарога ехаў упершыню. Не паспей раскрунуць педалай свайго ровара, як паказаліся абрывы вё-

Незвычайнае — побач

Замок і ключ

28 кастрычніка — памяць святых 23-х новапакутнікаў беларускіх, з Мінскай епархіі. Ім маліліся на службе і ў с. Языль Старадарожскага раёна, асабліва аднаму з іх — іерэю Уладзіміру Языльскаму. Пасля малебна людзі разышліся, а сын святара, 5-гадовы Іллюш, узяў з дазволу царкоўны замок. Хацеў замкнуць па-гаспадарску, але пакуль хадзіў, з замочка выпаў ключ і недзе згубіўся. Сталі ўсім прытчам шукаць у траве, лісцях — няма. Тады паехалі за іншым замком. Тым часам настаяцель храма ўсё шукаў і маліўся: „Дапамажы, ойча наш святы Уладзімір Языльскі!”. А заадно падбіраў смецце побач царквы. Паперкі, пробкі ад бутэлек... Так, нахіліўся за бліскучай пробкай — а побач ключ! Абрадаваўся святар і шчыра ў сэрцы пахваліў святога Уладзіміра за дапамогу — малы цуд. І яшчэ падумай — жыццё людзей — замок, а паспаховы ключ у ім — вера і малітвы.

іерэй Аляксандар САВЕНКАЎ,
с. Языль

пуста. Шашлыкі з бараніны з цыбуляй, часнаком і чырвоным перцам пададзены былі з грецкай кашай і салатам з квашанай капусты.

Сярод салодкасцей пераважала пячэнне з сырам, макам і бакалеям. Да іх падавалі марожаную каву, капучына з цынамонам або венскую каву. Кампотай не было, толькі згушчаны сок з персікаў.

Ад нашага, падляшскага, вяселля шлёнскія танцы таксама ў многім розніца. Гурт, які грае на вяселлі, не спявае доўга. Кожны 20 мінут аўтаматыца перапынак. Аднак колькасць конкурсай і гульняў кампенсуе гэтыя перапынкі. „Дажджовая панна”, „Лукі-лук”, бокс у выкананні Галоты, найлепшая танцавальная пара — гэта толькі некаторыя з іх.

Непадобнымі да нашых аказаліся ачапіны. Малады мей адчапіць жонцы вэлом, але не была гэта простая задача. Усе панны, якія прымалі ўдзел у гэтай гульні, атрымалі драўляныя лыжкі, якімі мелі біць маладога па руках з усіх сіл, каб не дапусціць да адчапення. Па гэтым спаборніцтве малады расцірай-

апухлыя, чырвоныя руки, бо дзяўчата не шкадавалі лыжак.

Маладуха таксама мела праблему з адчапеннем бабачкі ў мужа. Кавалеры мелі яе так цалаваць па руках, каб гэта было немагчымым. Сіла, з якой цалавалі маладую, здзівіла ўсіх, бо некаторыя так прыліпалі, што на руках заставаўся след ад зубоў.

Маладыя саюа будучыню пазнавалі ў конкурсі з шарыкамі. Відэльцамі мелі яны на змену прабіваць шарыкі, у якіх былі картачкі з назвамі жыццёвых роляў. З іх можна было даведацца, хто будзе варыць, мыць пялянкі, а хто выносіць смецце, зарабляць гроши і хто будзе іх выдаваць.

Шлёнскае вяселле працягваецца два дні — увесь час у рэстаране. Гульням няма канца.

Трэці дзень з'яўляецца ўжо сямейным. У хаце маладога збіраецца найбліжэйшая сям'я з аднаго і другога бакоў. У такім камерным гурце вяселле за канчваецца. Пад канец абеду маладыя ў знак падзякі ўручаюць падарункі бацькам, дзяўчукам за вяселле.

Паўліна ШАФРАН

Niva

ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЙ
У ПОЛЬШЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Niva”.

Старшыня: Яўген Мірановіч.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Бялосток 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.

Internet: http://republika.pl/niva_bielastok/

E-mail: niva_bielastok@poczta.onet.pl

альбо: niva_bielastok@skrzynka.pl

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Галоўны рэдактар: Віталь Луба.

Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбурская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбурская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран.

Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthodruk”, ul. Składowa 9, Bialystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstu.

za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na I kwartał 2002 r. upływa 5 grudnia 2001 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

НУКА

Разам, збоку

Зайсёды так бывала, што адным было не мала:
Ці торту кавалак, ці пірожнае такім перападала.
Стаіць ззаду рэдактар — абыдзеца смакам
Той хто пра ўсё натуе, звычайны пісака,
Журналіст згладнелы, Мацей Халадоўскі
(Той пухнаты на чубе), за міністрам усяпольскім.
Ён без зброй ніякай — пад палой абшукалі,
У кішэні, пад гальштук, у штаны заглядалі...
Каб той бедны Мацейка, гжэчны, правільны, гладкі
Не парваўся на святасць, і пісаў каб з аглядкай,
Збоку стаіць Эльмес, шэф *Aresztu Śledczego*.
Знай, хлопча, з кім стануць да *zdjęcia rodzinnego*.

Вандал АРЛЯНСКІ

Крыжаванка

Гарызантальна: 3. колючая зброя, насаджаная на канец ствала ружжа, 8. прадстаўнік дэкласаваных слаёў грамадства, 9. агародная расліна, 10. тэат-

5. левы прыток Конга, 6. пісьмовы стрыжань, у які ўстаўляецца піро, 7. ядавітая змяя спякотных краін, 12. паўднёвамерыканская ядавітая гадзюка, 14. вадкасць ад перагонкі смалы хвойных дрэў, 16. метрычна музыкальная адзінка, 17. Яўген, лідэр Беларускага саюза ў РП, 18. малады мужчына, 19. колючое пустазелле, 21. авалоданне ведамі пра выкарыстанне нейкага аб'екта, 24. дэкаратыўная кустовая расліна, 25. Мікола, беларускі паэт, народжаны ў 1930 годзе, 26. музычны клавішны інструмент, 27. пасудзіна для таўчэння, 28. порт над Японскім морам на поўначы выспы Хонсю.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць пазначаныя курсівам літары. Сярод чытачоў, якія на працыгу месяца прышлюць у рэдакцыю праўильныя адказы, будуць разыграныя кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 42 нумара

Гарызантальна: Умталі, бульба, маклер, тара, мука, Карабеўск, руда, Атка, канава, Навара, Садова.

Вертыкальна: Умтата, Ліма, буер, банька, клешчавіна, ракада, мускат, руцина, каліва, кара, Васа.

Рашэнне: **Маці вінавата, калі доныка чаравата.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Вольге Дземяновічу** з Варшавы і **Лукашу Панцвічу** з Беластока.

ральна п'еса жартайлівага характару, 11. горад на Смаленшчыне, 13. Антон, славенскі паэт (1856-1912), 15. прамавугольны храм з дўвумя радамі калон унутры, 16. прадмет гандлю, 20. бразільскі горад на паўночны заход ад Сан-Паулу, 22. соль сернай кіслаты, 23. насціл, 27. напр. альпініст, 29. напр. скульптар, 30. водны раствор солей, 31. біблейскі прарок, які пабываў у кітавым нутры, 32. хваляванне, неспакойная думка, 33. Васіль, беларускі паэт, народжаны ў 1911 годзе, 34. дарожка ў парку.

Вертыкальна: 1. забава, весялосць, 2. напр. пасёлак, 4. адно каліва травы,

Белаграмакульт

Што абавязнае слова *белаграмакульт*, бадай яшчэ ніхто не ведае. І няма ў гэтым нічога дзіўнага, бо ж і мала хто асэнсоўвае такія слова, як *сайт*, *чыл*, *форвард*, *дыджэй* і шмат іншых. Згаданае загадкае слова мае праўдападобна рэвалюцыйны радавод, так як *калгас*, *саўгас*, *камсамол*, *парлком*, *лесапавал*, *Беламорканал* і шмат іншых. Варта заўважыць, што ў наша жыццё пастаянна, разам з усялякага роду рэвалюцый, узломліваюцца кучы новых слоў, а браціі іншых адплываюць у Лету; кожнае слова мае даўжэйшую або карацейшую біяграму. А ўжо сапраўднымі метэорамі з'яўляюцца назвы нашых палітычных партый, якія паяўляюцца і прападаюць быццам мухі ці мезоны.

Палітычныя партыі словам, падобным да разважаемага, бадай ніхто яшчэ не называў. Камсамол тут ні прычым, бо, як паведамляе савецкая энцыклапедыя, была гэта *массовая беспартыйная орг-ция, об'единяючая широкие слои передовой сов. молодёжи*. Была яна таксама *активным помощником партии в (...) культ. строительстве...* Вядомыя і іншыя памагатыя партыі ў культабудаўніцтве, напр. Беларуское рэспубліканскае аддзяленне Усесаюзнага таварыства філатэлістаў, якое спалучала разумны *адпачынак з паўырэннем кругаляду* і садзейнічала *камуніст. выхаванию*.

Камсамольская перадавая моладзь, якая спярша спрактыковалася ў культабудаўніцтве прывёўшым к парушэнню ленинских норм парт. *жизни и сервёзным ошибкам*, а пасля адбudoўала ленинские нормы в парт. *жизни*, памяняла месца на лініі сваёй біяграмы. Людзі набралі жыццёвага вопыту, пасталелі, паразумнелі — як тыя пажылыя бабулькі, якія гледзячы з лавачкі на дзяцей дзвівуюцца:

— А чаго ж яны скачуць? Селі б і пасядзелі б...

Ёсць такі анекдот: у лавачкі, на якія сядалі літавец, украінец і беларус, нехта ўбіў па цвіку. Літавец вырваў цвік са сваёй лавачкі і выкінуў. Украінец вырваў і схаваў у кішэню — мо прыдасца. А беларус астаўся сядзець на лаўцы з цвіком, бо вырашыў, што так, відаць, трэба, што такі закон. А закон у беларуса спрадвечна такі, які калі каму ўздумеца, які загад. Як у сіраты.

Розныя мудрыя, сталыя і спрэктываныя єўрапейцы, гледзячы на беларусаў, дзіўнуюцца:

— А чаго ж яны так сядзяць? Усталі б і пайшлі б. У агромнітай такой грамадзе! — як пісаў пісьменнік, які *призываў к революц. борбе*.

Белаграмакульт — гэта не культ тae грамады, пра якую пісаў Аляксей Пяшкоў. Гэта культ белаграмы. І пра белаграму не чулі? Мабыць пра яе і ніхто яшчэ не чуў. З'яўляліся ў мове такія слоў, як кардыаграма, энцэфалаграма, галаграма, пентаграма, ідэаграма ці піктаграма — пара і белаграме. Гэтыя ўсялякія грамы з'яўляюцца нейкімі сімваламі, знакамі, графікамі-дъяграммамі.

Пра дэцыбелы чувалі бадай усе — гэта выміранне гоману, галасу. І ўся тая гамана выміраеца ў дзесятках дэцыбелau. Адзін дэцыбел, гэта амаль цішыня, а яго дзесятая частка — бел — гэта амаль абсолютная цішыня! І белаграма, гэта знак, гэта сімвал цішыні. Добрая анёлы — яны белыя і ціхія.

У якім народзе нарадзіліся прыказкі *Цішэй едзеш — далей будзеш або Наша хата з краю?* Які народ абажае правадыра, які загадвае збіваць тых, што хоцуть падняць свой голас? Які народ задзіўляе суседзяў ціхамірнай верай у вывучаныя ў інфантыльную пару выдумкі?

Кандыдаты навук, прафесары, акадэмікі і нават звычайнія графаманы разліваюць тоны атраманту ці тушы, даказваючы, што нашы продкі пакланяліся Перуну. Мала тут праўды, бо граміле Перуну пакланяліся суседні літоўцы і украінцы, а нашы ціхоні былі язычніцкімі атэістамі, якія з прыняцём візантыйскай веры ахрысціліся ў праваслаўных атэістаў. І яшчэ той вучоны люд мяркуе, што назва нашага асаблівага народу выводзіцца быццам ад светлых валасоў. Магчыма, што ёсць тут нейкая доля праўды, бо ж Пётр Міронавіч быў бландзінам. Але Кірыла Цімафеевіч быў брунетам, а Аляксандр Рыгоравіч — звычайні прэзідэнт сіротнага народу — з'яўляеца пущаводнай светаччу. Таму не верце ўсялякім мудрагельствам такіх вучоных, быццам ад валосся выводзіцца нашы галоўныя назвы. Яны выводзіцца ад белаграмакульту.

ГРАМАФОБ

„Даўціпы” Андрэя Гаўрылюка

У лекара:

— Пан доктар, штодзённа сніца мне кашмарны сон, што я дамоўлены на рандэзу з Венус.

— Гэта вельмі займальнае!

— Мо і так, толькі яна ніколі не прыходзіць.

— Пан доктар, пакутую ад бяссонніцы.

— Штодзённа, перад сном, уявіце сабе мора, шум хваляў...

Пасля некалькіх дзён:

— Ну і што, — пытае лекар, — засынаце нармальнай?

— Не. Перашкаджаюць мне натурыстыкі, што бегаюць па пляжы.

— Як прайяўляеца ваша амнезія?

— Забываю, пан доктар, што маю жонку.

У судзе:

— Абвінавачаны, вы тыдзень таму ўзялі шлюб, а ўжо б'яце сваю жонку?

— Што ж парадзіць, калі жыццё такое кароткае.

Размаўляюць дзве сяброўкі:

— Чаму хочаш выйсці замуж за вайскоўца?

— Бо ён абучаны выконваць загады.

— Каханая, калі пажэнімся, будзеш мусіла варыць абеды.

— А ты будзеш мусіць іх есці.

— Сам вару, прыбіраю, сціраю — такая доля старога халасцяка. А да таго ўсяго маю яшчэ жонку.

— Андрэй! Мы ўжо шаснаццаць гадоў жывем разам. Ці не думаеш, што пары нам ужо пажаніца?

— Безумоўна, дарагая! Толькі хто цяпер захоча вязацца з намі шлюбам?

— Малы Янка будзіцца на золаку. Бачыць, што і мама таксама не спіць. Хлопчык просіць:

— Раскажі мне якуюсь прыгожую казку.

— Пачакай крыху, — адказвае маці, — неўзабаве павінен вярнуцца бацька, то ўжо ён нам расскажа казку.

— Мне ўсё гэта надаела! — аўяўляе дома васеннаццацігадовы юнак. — Не хачу больш жыць у гэтым доме, хачу цікава жыць ды мець многа грошай і кабетак. Не стрымаецце мяне!

— А навошта цябе стрымоўваць? — адказвае бацька. — Я таксама іду з табою.